

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaal- ja Haridusteaduskond
Riigiteaduste instituut

Bakalaureusetöö

Raul Parts

MAJANDUSKRIISIDE MÕJU RIIKIDE POLIITILISTELE SÜSTEEMIDELE

Juhendaja: Ph.D Viljar Veebel

Tartu 2012

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Raul Parts

Sisukord

Sissejuhatus	4
Uurimuses kasutatav metodoloogia	6
Peamised teoreetilised voolud majanduskriiside ning poliitiliste režiimide seotusest	10
Uurimuses kasutatav empiirika	13
Kreeka, Hispaania ning Iirimaa võimalik kaugenemine demokraatiast.....	14
Ladina – Ameerika ja Brasiilia kogemus 2001. aastast	19
Lähis – Ida ja Araabia Kevad ning demokratsiseerumine 21. sajandil.....	20
Andmete analüüs: majanduskriiside mõjud poliitilistele süsteemidele.....	23
Lääne – Euroopa: Kreeka, Hispaania, Portugal	23
Ladina – Ameerika: Brasiilia	28
Lähis – Ida: Liibüa, Tuneesia	30
Analüütilise osa järeldused.....	37
Kokkuvõte	41
Kasutatud kirjandus.....	43

Sissejuhatus

Euroopa Liit, aga ka kogu maailm tervikuna, on alates 15. septembrist aastal 2008, mil läks pankrotti Ameerika Ühendriikide investeerimis- ja varahaldusfirma Lehman Brothers, olnud sügavaimas majanduskriisis pärast 1930. aastate nn. Suurt Depressiooni. Olukorras, kus kriis Ameerika Ühendriikides alguse sai, on nüüdseks pea neli aastat möödas ning umbes viimase aasta lõikes räägitakse finants- või majanduskriisist, peamiselt vaid Euroopa Liidu võtmes. Euroopa Liidu näol oli 2011. aastal tegemist IMF-i andmetel maailma suurima majandusruumiga¹, on ka uuritav teema vägagi aktuaalne. Seda mitmel põhjusel, kuna Euroopa Liitu, aga veelgi olulisemana, Euroopa Majandus- ja Rahaliitu kuuluvad antud ajahetkel vägagi problemaatilised riigid, nagu Kreeka, Itaalia, Iirimaa, Hispaania, Portugal, võib nende riikide majanduse halvenemine kaasa tuua kogu Euroopa Liidule tervikuna uue ning sügava majanduskriisi.

Teisalt on probleem aktuaalne, kuna Euroopa Liit kui selline peaks olema oma olemuselt demokraatlik organisatsioon (on ju Euroopa Liitu vastuvõtmise üheks eelduseks demokraatliku korra olemasolu riigis), võib aga majanduskriis liikmesriikides kaasa tuua nihkumise ühelt poliitiliselt korralt teisele. Selle kõige lihtsama ja enim tuntuma näitena saab tuua Kreeka, kus alates 2011. aasta lõpust on toimunud mitmed rahva poolt korraldatud protestiaktioonid, ülestõusud ning mässud ja seda kõike Kreeka valitsuse plaanide vastu riigi majandust reformida ning läbi viia kärpekavu. Teistes abi saanud riikides, Portugalis ning Iirimaal selliseid proteste olnud ei ole.

Kreeka 2012. aasta mai valimised näitasid, et tulenevalt rahva pahameelest valitsuse kärpeplaanide vastu, kaotasid senised võimuparteid häáli ning ei suutnud valitsust moodustada, populaarsust olid aga kogunud peamiselt vasakparteid ning ka paremparteid. Sarnane olukord võib aga tabada ka hetkel ilmselt abipaketti vajavat Hispaaniat ning teisi Euroopa Liidu riike, kes on juba saanud IMF-ilt või Euroopa Liidult abi. Siit avaldub ka probleemi aktuaalsus, kuna majanduskriisi tulemusena on riikide valitsustele pandud ülesanded majandus ümber reformida ning ellu viia ulatuslikud kärpekavad. See võib kaasa tuua mainitud riikides poliitilise korra nihkumise demokraatiast eemale, kuna inimestele võib tunduda, et hetkeline poliitiline kord ei ole enam lahendus tagamaks stabiilset riiki ning majanduskeskkonda.

¹Allikas: IMF *World Economic Outlook Database*, April 2012.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/index.aspx> (09.05.2012)

Läbi Araabia – Kevade on nähtud, et majandusest tulenev rahuolematu riigi rahva seas võib viia olemasolevate poliitiliste süsteemide kukutamiseni ning uue poliitilise režiimi tekkeni. Lähtuvalt sellest ka sarnasus ning seotus Euroopa Liidu liikemajandusega, kes ei ole veel majanduskriisist väljunud ning vajavad jätkuvalt rahvusvahelist finantsabi. Et juurde tuua võrdlust kaugemalt kui Euroopa ning Lähis – Ida, on üheks uuritavaks riigiks Brasiilia. Esmalt tulenevalt seda oma sarnase demokraatliku ajaloo poolest 20. sajandil võrrelduna Kreeka ning Hispaaniaga. Teisalt seetõttu, et Lähis – Ameerikat ning seega ka Brasiiliat on tabanud 21. sajandi alguses laiaulatuslik nn. Argentiina kriis. Seega saab otsida sarnaseid tendentse, mis juhtus majanduskriisi tulemusena Brasiilias ning kas tänu ajaloolisele sarnasusele võiks sama juhtuda ka Euroopa riikidega.

Käesoleva uurimuse eesmärgiks ongi püstitada küsimus kolme erineva näitepiirkonna ning kuue riigi abil, kas majanduskriis võib mõjutada riikide poliitilist korda või poliitilist režiimi. Seda tehakse läbi statistilise analüüsi, mille käigus üritatakse leida seoseid erinevate majanduskriise kirjeldavate majanduse indikaatorite ning kahe erineva, teineteisest sõltumatu demokraatiat kirjeldava indeksi vahel.

Uurimise oodatavaks tulemuseks on, et majanduskriiside mõju, mida hinnatakse töös kasutatavate majanduse indikaatorite näol, ei mõjuta juba demokraatlike riikide demokraatiat sellisel määral, et eksisteeriks oht riikides olemasoleva demokraatliku poliitiline süsteemi langemiseks. Mis puudutab Lähis – Ida näitepiirkonda, siis teades, et piirkonnas oli laiaulatuslik revolutsioon, mis sai alguse kahest riigist, milledeks on ka käesolevas töös näiteks olevad riigid, on oodatavaks tulemuseks, et majandusel on suurem roll riigis poliitilise süsteemi või režiimi kukutamisel, muutmisel.

Uurimuses kasutatav metodoloogia

Käesoleva töö eesmärgiks on uurida majanduskriiside mõju poliitilistele režiimidele. Selleks on töös valitud kuus majandusalast indikaatorit, mida peetakse majanduskriiside ennustamisel või nende analüüsimisel kõige enam relevantsemateks. Indikaatorite muutusi viie aastase peiroodi vältel, aastatel 2006 – 2011, võrreldakse Economist Intelligent Uniti avaldatava Index of Democracyga ning ka Freedom House iga aasta avaldatava Freedom in the World indeksiga. Sarnaseid uurimusi on läbi viidud ka varasematel aastatel ning esimesed selleteemalised uurimused pärinevad 1990. aastate kekspäigast.

Esimene majanduse indikaatoreid käsitlevaks tööks on Davis, Karim (2008) uurimus, mis omakorda käsitles andmete saamise ning analüüsi eesmärgil kahte varasemat uurimust, millest esimene oli Kaminsky, Reinharti 1999. aasta uurimus. Teine oli Demigrüç-Kunt uurimus aastast 1998, mis hõlmas saja viie erineva riigi majanduse näitajaid perioodil 1973 – 2003.

Teine uurimus, mida antud töö jaoks käsitleti, on Frankel, Saravelos (2011) uurimus, mille peamiseks eesmärgiks oli 2008 – 2009. aastate ülemaailmse majanduskriisi näitel välja selgitada indikaatorid, mida saaks käsitleda kui majanduskriiside ennustamisel relevantseid indikaatorid. Töö hõlmab endas ka mitmeid mahukaid varasemaid uurimusi (käsitlevad ennem 2008. aasta majanduskriisi), kokku ühteteist varasemat uurimust. Nendest on autorid välja otsinud indikaatorid, mis ühilduvad erinevate tööde lõikes enam ning on uurimuste läbilõikes osutunud majandusele enim mõju omavateks sisendideks, mida saaks käsitleda indikaatoritena 2008 – 2009. aasta majanduskriisi puhul.

Kolmandaks uurimuseks on Portoso, Farina (2001) statistiline uurimus, mis hõlmas endas kahtekümmet kuut riiki, milles on olnud vähemalt üks majanduskriis perioodil 1970 – 1998. Samast ajavahemikust pärinevad ka sisendid, mida saab käsitleda edasiselt indikaatoritena.

Viimane, neljas uurimus, millest on arvesse võetud indikaatorid, leidmaks nelja töö põhjal käesoleva uurimuse jaoks kõige enam sobivamad indikaatorid, on Barrell, Davis, Karim, Liadze (2010) uurimus, mis käsitleb omakorda juba eelnevalt mainitud Demigrüç-Kunt, Detragiache nii 1998. aastal kui ka 2005. aastal läbi viidud samateemalisi uurimusi.

Seega on käesolevas töös majanduskriiside kirjeldamiseks kasutusel majanduskriiside indikaatorid, mille töötasid välja Kaminsky, Lizondo, Reinhart (1998) kui Early Warning Systems. Neid hakati nimetama ka kui Early Warning Indicators. Nii EWI kui ka EWS peamine ülesanne on majanduskriiside võimalik etteennustamine. EWI ja EWS täidavad antud ülesannet, kuna tegemist on indikaatoritega, millede tagantjärele muutumise kontrollimisel eksisteerib korrelatsioon majanduslanguse ning indikaatorite muutumise vahel. Antud töös on valitud nelja, EWI/EWS (edaspidi kasutatakse töös selguse huvides kahe lühendi asemel vaid lühendit EWI) indikaatorit käsitletud ning nende relevantsust seoses majanduskriiside ennustamisel, käsitletud uurimuse vahel, milledest on välja valitud lõppkokkuvõttes kuus erinevate tööde vahel kõige enam kattuvat indikaatorit. Need moodustavadki indikaatorid, mis autori järgi on ka käesolevaks tööks sobivaimad. Järgnevalt on käesolevas töös kasutatavad indikaatorid ka lahti seletatud.

1. Valitsuse koguvõlg protsentuaalselt SKP-st viimase viie aasta jooksul.
2. SKP reaalne kasv viimase kümne aasta jooksul.
3. Siseriiklik krediit antud pangandussektorist protsentuaalselt SKP-st viimase kümne aasta jooksul.
4. Reaalkonto protsentuaalselt SKP-st.
5. Inflatsioon protsentuaalselt tarbijahinnaindeksist viimase viie aasta jooksul.
6. Erakapitali suurus protsentuaalselt SKP-st viimase kümne aasta jooksul.

Loetletud indikaatorite põhjal hakatakse uurima, kas need indikaatorid osutuvad viimase, 2008 – 2009. aasta majanduskriisi näitel relevantseteks indikaatoriteks suhestatuna poliitilise korra või režiimi muutusega, ehk siis kui antud indikaatorite näol näiteriigi majandus langeb, siis kas eksisteerib korrelatsioon näiteriigi poliitilise režiimi muutumises. Indikaatorite uurimiseks võetakse infot alates 2006. aastast ning seda kuni võimaluse korral 2011. aastani. Kui 2011. aastast ei ole võimalik andmeid saada, piirdatakse andmetega kuni 2010. aastani.

Indikaatorite korrelatsiooni otsitakse kahe maailmas enim tunnustatud demokraatia ja vabaduse indeksitega, milledeks on Economist Intelligent Unit Index of Democracy ning Freedom House Freedom in the World indeks. Economist Intelligent Unit (edaspidi EIU) indeksit vaadeldakse esimest avaldatud indeksist aastal 2006. Edasised indeksid on aastatest 2008, 2010 ning 2011. Teine, Freedom House (edaspidi FH) indeksit vaadeldakse samuti alates aastast 2006 ning ka FH indekseid kasutatakse

samadest aastatest, millest on saada EIU indeksid, ehk siis aastatest 2006, 2008, 2010 ning 2011.

EIU Index of Democracy baseerub kümnepallisel skaalal, millel 10,00 on parim tulemus ja 1,00 halvim tulemus. See skaala jaguneb omakorda neljaks suureks grupiks, kuhu riigid, vastavalt skaalal baseerumisele jaotatakse.

Neli suuremat gruppi, mille alusel poliitilisi režiime määratletakse on:

1. Täielikud demokraatiad – skaalal 10,00 - 8,00.
2. Vigased demokraatiad – skaalal 7,99 – 6,00.
3. Hübriidrežiimid – skaalal 5,99 – 3,95.
4. Autoritaarsed režiimid – skaalal 3,94 – 1,00.

FreedomHouse Freedom in the World Index indeks koosneb omakorda kahest osast:

1. (PR) – Poliitilised õigused, mõõdetakse skaalal 1 – 7. Seejuures 1,0 – 2,5 on vaba; 3,0 – 5,5 on osaliselt vaba; 5,5 – 7,0 on mitte vaba.
2. (CL) – Tsiviilvabadus., mõõdetakse skaalal 1 – 7. Seejuures 1,0 – 2,5 on vaba; 3,0 – 5,5 on osaliselt vaba; 5,5 – 7,0 on mitte vaba.

Antud kaks osa liidetakse lõppindeksist kokku ning seda tähistatakse kas Free (F), ehk vaba; Partly Free (PF), ehk osaliselt vaba; Not Free (NF), ehk mittevaba.²

Statistiliseks andmeanalüüsiks kasutatakse statistikaprogrammi SPSS Statistics 17.0. Korrelatsioonide leidmiseks majanduse indikaatorite ning võimaliku demokraatia muutuse vahel kasutatakse mitmekordset regressioonianalüüsi ning ka tavalist SPSS 17.0 korrelatsioonifunktsioone.

Nii EIU kui ka FH indekseid puhul võetakse arvesse korrelatsioonide ning regressioonide tegemisel vaid mõlema organisatsiooni poolt antud lõppindeksit, mitte eraldiseisvalt iga indikaatorit, vajadusel seletatakse need lahti kui on märgata mingi indikaatori suhtes olulist muutust.

Regressioonianalüüsi näol, mida antud töös kasutatakse, on tegemist matemaatilise mudeliga, mida kasutatakse kirjeldamiseks tunnuste vahelisi seoseid. Regressioonianalüüsis on üks tunnus sõltuv *dependent variable*, milleks on antud töös EIU Index of Democracy ning FH Freedom in the World Index. Regressioonianalüüsi kaugu üritatakse leida sõltumatuid *independent variable* tunnuseid, milleks on eelnevalt

²Allikas: Freedom House *FIW All Scores, Countries, 1973-2012 (FINAL)*.
<http://www.freedomhouse.org/report-types/freedom-world> (09.05.2012)

kirjeldatud kuus majandussisendit. Nende abil näidatakse sõltuva ja sõltuma muutuja vahelisi muutuseid.

Teine, töös kasutatav statistilismatemaatiline mudel sõltuva ja sõltumatute vaheliste muutujate leidmiseks, on korrelatsioonimudel, mille abil saadakse sõltuva muutuja *dependent variables* muutumistendents teiste, sõltumatute muutujate *independent variables* muutumise korral. Mõlemad kirjeldatud mudelid ning arvutused tehakse IBM SPSS 17.0 abil.

Järeldus, kas majandussisendite muutumine omab mõju riikide demokraatiatele, tuleneb korrelatsioonist, ehk kui muutus majanduse indikaatori ning EIU või FH indeksiga on olemas, kajastub see regressioonianalüüsis ning korrelatsioonitabelis.

Majanduse indikaatorite kirjeldamiseks vajalikud andmed, mida kasutatakse regressioonianalüüsiks, korrelatsioonides ning ka riikide puhul eraldi välja toodud andmete tabelites, saadakse tööks majanduse portaalist www.TradingEconomics.com. Antud portaalist võetakse kõigi kuue majanduse indikaatori kirjeldamiseks vajaminevad andmed, juhul kui neid andmeid ei ole saada, hangitakse nende kohta IMF-i prognoos IMF-i enda portaalist www.imf.org.

EIU indeksite andmed ning FH indeksite andmed saadakse vastavalt kahe organisatsiooni kodulehtedel, milledeks on <http://www.eiu.com/> ning <http://www.freedomhouse.org/report-types/freedom-world>, leiduvatest raportitest. Neid andmeid kasutatakse regressioonianalüüsis kui ka korrelatsioonides, samuti ka riikide puhul eraldi välja toodud andmete tabelites.

Et andmeid, mida töös kasutatakse hinnata, püstitatakse käesolevaks tööks kaks hüpoteesi:

1. Nullhüpotees – majanduse indikaatorite ning EIU ja FH indeksite vahel ei eksisteeri seost, seega majanduse indikaatorite muutumine ja majanduskriisid ei mõjuta poliitilist süsteemi ega korda.
2. Alternatiivne hüpotees – majanduse indikaatorite ning EIU ja FH indeksite vahel eksisteerib seos, seega majanduse indikaatorite muutumine ja majanduskriisid mõjutavad poliitilist süsteemi ning korda.

Peamised teoreetilised voolud majanduskriiside ning poliitiliste režiimide seotusest

Antud uurimisprobleemi, milleks on majanduskriiside mõju demokraatiatele, täpsemini öeldes majanduskriiside mõju poliitilistele režiimidele hakati uurima juba nii varakult kui 1950. aastate lõpust. Antud töös antakse lühiülevaade kolmest varasemast uurimusest, mis on käsitlenud sama probleemi.

Esimeseks on Gasiorowski (1995) uurimus põhineb sündmuste analüüsil, mis hõlmab endas üheksakümment seitset kolmanda maailma riiki aastat 1950 kuni aastani 1992. Gasiorowski on loonud demokraatia kirjeldamise kriteeriumid, mille järgi ta liigitab oma näiteriigid erinevateks demokraatiateks ning võrdleb nende demokraatiate muutumist tulenevalt kuuest sisendist, milledest olulisemad on majanduslikud. Nende põhjal koostab autor ka kuus hüpoteesi, mida saab kirjeldada kui majanduskriiside mõju ulatuslikkust poliitilisele režiimile. Esimene Gasiorowski hüpotees omab majanduskriiside ja poliitilise režiimi muutumisel kõige tugevamat seost ning viimane hüpotees kõige nõrgemat.

Teine uurimus on Pepinsky (2011) uurimus, mis käsitleb majanduskriiside mõju demokraatiatele ja on aktuaalne, kuna pärineb aastast 2011 ning keskendub 2008 – 2009. aasta majanduskriiside mõjudest riikide poliitilistele režiimidele. Uurimus baseerub ka varasematele antud vallas tehtud uurimustele ning Pepinsky (2011) võtab majanduskriiside kirjeldamise aluseks reaalse SKP ning ka tarbijahinna indeksi. Pepinsky (2011) vaatleb oma kahe majanduse näitaja põhjal 68 riigi majanduse seisu ning kas majanduskriis on mõjutanud riikides poliitilist režiimi ning demokraatiat.

Kolmandaks uurimuseks, mis on käesoleva uurimustöö probleemi käsitlenud, on Görmüs, Kabasakal (2010) statistiline uurimus, mille põhiülesandeks on samuti üles leida seosed majanduskriiside ning valitsuste muutumiste vahel. Nende uurimus põhineb statistilisel analüüsil ning baseerub 51 näiteriigi majandusel perioodil 1990 – 2007. Majanduskriiside definiierimise aluseks võetakse SKP kasv või langus, samuti perioodil 1990 – 2007. Selle põhjal luuakse seos riigis oleva majanduskriisi ning selle mõjule demokraatiale.

Eelnevalt mainitud uurimused käsitlevad teoorias sama probleemi, mida hakatakse lahkama ka käesolevas töös. Erinevus seisneb aga selles, et käesolevas töös on majanduskriiside kirjeldamiseks kasutusel majanduskriiside indikaatorid, mis said välja toodud eelmises, metodoloogiat käsitlevas peatükis.

Antud teemat, milleks on majanduskriiside mõju poliitilistele süsteemidele, on uuritud ka mahukamalt. Olulise tööna selles valdkonnas tuuakse välja Rueschemeyer, Stephens, Stephens (1992) uurimust, milleks on raamat „Capitalist Development and Democracy“. Selles teoses käsitleti nii Euroopa, Ladina- ja Kesk – Ameerika riikide näitel kapitalismi ning poliitiliste režiimide liikumise seoseid. Autorid on kirjutamise hetkel teadmatutes, et mis juhtub Ida – Euroopa perifeeriariikidega kui neid kaasata Lääne – Euroopa tegevusse koos riikidega, mis Rueschemeyer *et al.* uurimuse ajal ei olnud Rueschemeyer *et al.* (1992) arvates veel täielikult demokraatlikud (Portugal, Hispaania, Kreeka).

Nüüdseks on teada, et nii Lõuna – Euroopa riigid on jäänud demokraatlikeks ning see on juhtunud ka Ida – Euroopa riikidega, kes kuuluvad paljuski nüüd ka Euroopa Liitu. Ladina – Ameerikas jäi demokraatia samuti püsima ning on seda seal ka praegu. Üleminek demokraatial sai aga Rueschemeyer *et al.* (1992) järgi toimuma tänu riikides eksisteerinud keskklassile, paljude poliitiliste parteide olemasolule, kes kindlustasid demokraatlikke institutsioone ning kolmandaks tingis riigi kapitalistlikumaks muutumine enam demokraatlia poole nihkumist.

Sarnase tendentsi või loogika saab luua ka Ladina – Ameerika ning Ida – Euroopa näite varal ka Araabia Kevade riikide kohta, Tuneesias ning Liibüas eksisteerib keskklass, mitte küll Lääne – Euroopa mõistes, aga on olemas laialdane klass, kuhu kuulub väga suur inimesi ning kes saab hakata mõjutama tulevast poliitilise korra loomist.

Teine suurem uurimus, mis on käesoleva uurimusega relevantne, on Przeworski (1995) uurimus, mis on koondatud raamatusse „Democracy and the Market“. Antud raamat keskendub poliitilistele ning majanduslikele reformidele ja nende tulemustele Ida – Eurooas ning Ladina – Ameerikas. Just Ladina – Ameerika aspekti kohaselt on see raamat ka relevantne käesoleva uurimusega, kuna ka siin on üheks näitepiirkonnaks Ladina – Ameerika, mis hõlmab endas küll vaid ühte riiki, Brasiiliat. Przeworski (1995) ei tea veel, mis saab Ladina – Ameerika uutest demokraatiatest nagu ka Ida – Euroopa tärkavatest demokraatiatest. Przeworski (1995) spekulatsioonid Kreeka, Hispaania ning Portugali näitel, et need jäävad püsima, juhul kui demokraatlikud institutsioonid suudavad kaitsta suurimate ühiskonnagruppide huve ning tagada stabiilsed majandustulemused. Sellest hoolimata on Przeworski (1995) arvates autoritaarse režiimi ahvatlused kindlasti olemas.

Aastaks 2011 me teame, et laias laastus on nii Ladina – Ameerikas jäänud demokraatia püsima riikides, milles alguses kaheldi, nagu Brasiilia, Tšiili, Argentiina ja Uruguay. Ka Ida – Euroopas on üleminek demokraatiale toimunud ning väga paljud endised Kesk- ja Ida – Euroopa maad kuuluvad nüüd ka Euroopa Liitu. Samuti püsivad endiselt demokraatlikud Kreeka, Hispaania ning Portugal. Sellest tulenevalt saab sarnaseid tendentse ning edasisi suundumusi ennustada ka käesoleva töö kahe Lähis – Ida näitepiirkonna riigile, mis, olles äsja Araabia Kevade läbi elanud, pürgivad uue poliitilise korra ning demokraatia poole.

Uurimuses kasutatav empiirika

Uurimuse näiteriigid on jaotunud kolme näitepiirkonda, milledeks on Lääne - Euroopa, Ladina – Ameerika ning Lähis – Ida, see moodustab ka geograafilise aspekti näiteriikide puhul, millest tulenevalt saab analüütilises osas järeldada, kas geograafilised aspektid omavad rolli, kui uuritakse majanduskriiside mõju riikide poliitilistele süsteemidele ning demokraatiale.

Kolmest näitepiirkonnast on kaks, Euroopa ning Ladina – Ameerika, piirkonnad, kus demokraatia on kehtinud näitepiirkondade näol juba üle kahekümne aasta. Brasiilia, Kreeka, ning Hispaania jagavad sarnast demokraatlikku tausta 20. sajandil, kuna kõik kolm riiki olid kuni 20. sajandi teise poole keskpaigani sõjaväelise diktatuuri all. Demokraatia kui ühiskonnakorralduseni jõuti Kreekas 1974. aastal, Hispaanias 1977. aastal ning Brasiilias 1985. aastal. Seega on välja toodud kolm riiki demokraatia ajaloolisuse koha pealt 20. sajandil sarnased ning kuna Brasiiliat on tabanud 20. sajandi teisel poolel ka mitu majanduskriisi, on üheks uurimisülesandeks ka vaadelda, kas Brasiiliat saab kõrvutada nii Kreeka kui ka Hispaaniaga teemal majanduskriiside mõju demokraatiale ning poliitilisele korrale. Seega moodustavad need kolm riiki demokraatia ajaloolisuse poole pealt ühtse grupi. See moodustab ka ühtse ajaloolise aspekti, kuna demokraatia kui poliitilise süsteemi aspekti riigis tuleb käsitleda koos ajaloolise aspektiga, kuna 20. sajandi vältel saab riikides moodustada mitu ajaloolist perioodi, millest kõige viimane ongi demokraatlik ajajärk, mille jooksul kehtib riigis ka poliitilise süsteemina demokraatia.

Kolmas suur aspekt on poliitiline kord diktatuurina. Sii gruppi kuuluvad antud töös Lähis – Ida näitepiirkond, Tuneesia ja Liibüa. Antud riigid ei ole ajaloolise, usulise ja koloniaalse tausta tõttu kunagi iseseisvalt demokraatlikud riigid olnud. Alates praktiliselt nende riikide iseseisvumisest kuni Lähis – Idas aset leidnud Araabia Kevadeni on olnud tegemist autokraatsete riikidega, mida on juhitud sõjaväelise diktatuuri poolt. Seega moodustab see kolmanda suure grupi, mida analüüsitakse uurimuse analüütilises osas, et leida seosed nendes riikides majanduskriiside ja poliitilise süsteemi vahel.

Milliseks aga tuleb võtta piir, mille puhul saab öelda, et majanduskriis on demokraatiat mõjutanud? Kas liikumine EIU tabelis ühe koha võrra üles või alla poole on märkimisväärne? Antud töö puhul mitte, kuna kui EIU tabelit vaadata, siis riigid, millede erinevus tabelis on kuni viis kohta, on oma olemuselt ikkagi suhteliselt

sarnased, ning kuuluvad ka institutsioonidesse, mida peetakse oma olemuselt demokraatlikeks või demokraatiate kandjaks, samuti peetakse neid riike selliste organisatsioonide poolt demokraatlikeks.

Nii näiteks oli 2011. aastal Eesti Vabariik EIU tabelis 34. kohal indeksiga 7,61, kuuludes vigase demokraatia gruppi, küll aga kuulus samasse gruppi Eestist viis kohta kõrgemal kohal olev Prantsusmaa, olles tabelis 27. kohal indeksiga 7,77 ning ka Eestist viis kohta madalamal asuv Slovakkia, olles tabelis 38. kohal indeksiga 7,35³.

Kõik nimetatud kolm riiki on oma olemuselt demokraatlikud ning kuuluvad ka Euroopa Liitu, mida peetakse demokraatlike väärtusi kandvaks organisatsiooniks ning ka Euroopa Liit peab näiteks toodud kolme riiki demokraatlikeks. Küll aga on juba märgatav ning arvestatav liikumine tabelis rohkem kui viis kohta, kuna siis muutub indeks juba piisavalt, et seda ei saaks pidada enam marginaalseks või kui riik liigub ühest tabeliosast täise, näiteks autoritaarsest režiimist vigasesse demokraatiasse.

Kreeka, Hispaania ning Iirimaa võimalik kaugenemine demokraatiast

Euroopa näitepiirkond, seda Kreeka ja Iirimaa näitel on sarnane Ladina – Ameerika näitepiirkonna ainukese riigi, Brasiiliaga. Seda nimelt demokraatia ajaloolisuse ja traditsioonide koha pealt 20. sajandil. Olgugi et demokraatial on Kreekas väga pikka ajaloline taust, ei oma see antud töös mingit rolli, kuna esiteks keskendutakse majanduskriisile, mis sai alguse 2008. aastal Ameerika Ühendriikide kinnisvaramulli lõhkemise ning finantsettevõtte Lehman Brothersi pankrotiga.

Samuti pärinevad majanduskriiside indikaatorid, mida käesolevas töös kasutatakse, välja töötatud 20. sajandi teisel poolel.

³ Allikas: Economist Intelligent Unit *Whitepaper Handler EIU 2011*. <http://www.eiu.com/> (09.05.2012)

Kreeka ja võimalik poliitiline muutus

Kreeka	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Valitsuse võlg protsentuaalselt SKP-st GGGD	106,10%	107,40%	113,00%	129,30%	144,90%	165,56%
SKP reaalne kasv viimase kümne aasta jooksul GDPRG	5,50%	3,00%	-0,20%	-3,30%	-3,50%	
Krediit SKP-st panganus DCBS	108,91%	113,83%	115,87%	115,61%	154,48%	
Reaalkonto protsentuaalselt SKP-st CAGDP	-11,28%	-14,62%	-15,04%	-11,16%	-10,26%	-8,37%
Inflatsioon tarbijahinnaindeksist viimase viie aasta jooksul IC	3,20%	2,90%	4,15%	1,21%	4,71%	2,83%
Erakapitali suurus protsentuaalselt SKP-st PCI	4,02%	6,76%	8,08%	12,22%	-9,10%	
EIU Indeks	8,13		8,13		7,92	7,65
FH	3		3		3	3

Tabel 1. Kreeka andmed (majanduse indikaatorid, EIU ning FH indeks)

Kreeka näol on hetkel Euroopas tegemist väga aktuaalse riigiga, mille tõttu sai Kreeka valitud ka näitepiirkonna üheks riigiks. Kreekat on viimane, 2008. aastal alanud majanduskriis mõjutanud võrrelduna Kesk- Euroopa majandustega tugevamalt ning Kreeka majandus on selle läbi väga raskelt kannatanud ja viinud langusesse ka kogu Eurotsooni majanduse ning tekitates Eurotsoonis märkimisväärse finantskriisi, mida püütakse leevendada Kreekale Euroopa Keskpangaga ning IMF-i poolt antavate abipakettidega. See on aga vaid asja üks pool, alates hetkest, mil Kreeka valitsus pidi hakkama abipakettide saamiseks kärpima avaliku sektori kulusid, on Kreekas oluliselt suurenenud rahva vastuolu valitsuse vastu. Inimesed on alates 2011. aastast väga suures mahus läbi ametiühingute streikinud, üritades seeläbi ära hoida valitsuse poolt läbi viidavaid palga- ja toetuskärpeid.

Rahvas on ka tänavatel protestinud ning need mainitud protsessid on korduvalt kujunenud massilisteks rahva rahutusteks. Rahva rahulolematusega võib tingida Kreekas kaugenemise demokraatiast ning osalise poliitilise režiimi muutuse. Juba 2011. aasta novembris kirjutas Financial Times, et Euroopa hakkab taanduma demokraatiast, kuna üha olulisemaks peetakse riikides võlakriiside lahendamisel tehnokraatlike valitsusi, kes olenemata rahva tahtest ning riigis valitsema pidavatest demokraatlikest traditsioonidest käsitleksid probleemi karmikäeliselt ning viiksid seeläbi ellu rahvale ebameeldivad otsused⁴.

2012. aastal toimunud Kreeka parlamendivalimised võivad seda tendentsi kinnitada, kuna seni suurimad parlamendiparteid ei kogunud piisavalt hääli, et moodustada valitsuskoalitsiooni ning võim on nihkumas enam vasakparteide kätte. See võib tähendada, et valitsusse hakkab kuuluma ka mõni vasakpoolne partei ning

⁴ Allikas: e24 Häävasti, *Euroopa demokraatia*. <http://www.e24.ee/630904/huvasti-euroopa-demokraatia/> (09.05.2012)

Euroopa Liidu poolt ette nähtud kärpeid laenude saamiseks täidetakse osaliselt või ei täideta üldse.

Valitsuse võlg on Kreekas võrrelduna Euroopa Liidu keskmisega suurem, olleks 2011. aastal 165,56% SKP-st, SKP reaalne kasv on olnud negatiivne alates 2008. aastast, olles 2010. aastal -3,5%. Mis on vähenenud, on reaalkonto suurus SKP-st, kui 2006. aastal oli see -11,28%, siis 2010. aastaks oli see vähenenud -8,37% peale.

Iirimaa ja sotsiaaldemokraatliku stabiilsuse kadumine

Iirimaa	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Valitsuse võlg protsentuaalselt SKP-st GGGD	24,70%	24,80%	44,20%	65,20%	92,50%	109,27%
SKP reaalne kasv viimase kümne aasta jooksul GDPGR	5,50%	5,20%	-3,00%	-7,00%	-0,40%	
Krediit SKP-st panganus DCBS	180,04%	195,56%	207,38%	225,15%	227,94%	
Reaalkonto protsentuaalselt SKP-st CAGDP	-3,60%	-5,30%	-5,60%	-3,00%	-0,70%	-8,37%
Inflatsioon tarbijahinnaindeksist viimase viie aasta jooksul ICPI	3,94%	4,88%	4,05%	-4,48%	-0,95%	1,13%
Erakapitali suurus protsentuaalselt SKP-st PCI	-3,98%	-2,44%	-36,94%	15,40%	65,63%	
EIU Indeks	9,01		9,01		8,79	8,56
FH	2		2		2	2

Tabel 2. Iirimaa andmed (majanduse indikaatorid, EIU ning FH indeks)

Iirimaa oli üks esimesi eurotsooni kuuluvatest riikidest, mida tabas 2008. aastal tulenevalt ülemaailmsest majanduskriisist, mis, nagu ka eelnevalt märgitud, sai alguse samuti 2008. aastal Ameerika Ühendriikidest Lehman Brothersi pankrotist, mille tulemusena lõhkes Iirimaa kinnisvara mull, hüppeliselt kasvas töötus.

Kui veel 2007. aastal oli töötus Iirimaa Eurostati andmetel 4,57%, kasvas see 2008. aastal 6,32% peale ning hüppeliselt järgmisel kahel aastal, olles 2009. aastal 11,82% ning 2010. aastal juba 13,62%. Ka eelnev aasta ei olnud Iirimaa töötuse näitajale positiivne, töötus tõusis Iirimaa veelgi, olles 2011. aasta lõpuks 14,8%⁵. Kõik see tõi kaasa Iirimaa pankadele likviidsuskriisi, kuna inimesed ei suutnud enam pankade ees omi kohustusi täita, mis omakorda tõi kaasa pankade jaoks likviidsuskriisi, kuna pangad jäid endi võlgade teenindamisega hätta.

2007. aastal oli Iirimaa valitsuse võlg SKP-st 24,80 protsenti, kasvas see 2008. aastal, mil majanduskriis Iirimaa tabas, 44,20%, olles juba 2010 aastal 95,20% ning eelmisel aastal lausa 109,27%. Olulisemana tuleb ehk märkida Iirimaa puhul siseriikliku krediiti pakutuna pangandussektori poolt, mis vahetult enne majanduskriisi aastat,

⁵Allikas: Eurostat *Unemployment statistics*.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics (09.05.2012)

aastal 2007 oli ligemale 200% SKP-st, täpsemalt 195,56%. Majanduskriisi aastatel tõusis see veelgi, moodustades 2010. aastal SKP-st juba 227,95%.

Ka sisemajanduse koguprodukt muutus tervikuna Iirimaa kriisiaastatel negatiivseks, kui 2007. aastal oli SKP aastane kasv veel 5,20%, siis 2008. aastal juba 3,00% ning 2010. aastal langes see -7,00% peale.

2011. aastal toimunud Iirimaa parlamendivalimised võitis poliitiline keskpartei Fine Gael, mis moodustas valitsuse sotsiaaldemokraatliku erakonnaga Labour Party (mis pääses pärast 1993. aastat esmakordselt taas valitsusse). Valitsuse populaarsus püsis pärast valimisi küllaltki stabiilne, kuid on 2012. aastal langenud märgatavalt kui 2012. aasta aprillis toetas valitsust vaid 23% kodanikest⁶. See annaks ainet, et kui Iirimaa valitsus ei suuda majandust piisaval määral reformidaning taastada inimeste usaldust riigi majanduslikku võimesse tagada majanduskasv, võib Iirimaa ees oodata valitsuse lagunemine, iseasi, kuidas see võib mõjuda poliitilise režiimi muutumisele.

Hispaania ning võimalik Kreeka situatsioon

Hispaania	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Valitsuse võlg protsentuaalselt SKP-st GGGD	39,60%	36,20%	40,00%	53,80%	61,00%	67,11%
SKP reaalne kasv viimase kümne aasta jooksul GDRG	4,00%	3,60%	0,90%	-3,70%	-0,10%	
Krediit SKP-st panganus DCBS	177,38%	197,62%	214,41%	227,79%	231,41%	
Reaalkonto protsentuaalselt SKP-st CAGDP	-7,40%	-9,00%	-10,00%	-9,60%	-9,20%	-4,50%
Inflatsioon tarbijahinnaindeksist viimase viie aasta jooksul ICPI	3,52%	2,79%	4,07%	-0,40%	1,92%	1,13%
Erakapitali suurus protsentuaalselt SKP-st PCI	12,97%	3,14%	0,52%	5,02%	3,68%	
EIU Indeks	8,34		8,45		8,16	8,02
FH	2		2		2	2

Tabel 3. Hispaania andmed (majanduse indikaatorid, EIU ning FH indeks)

Hispaania näol on hetkel tegemist hetkel Euroopas teise nn. murelapsena, kelle majanduslik käekäik on Kreeka järel sarnaseid ilminguid näitamas. Olgugi et Hispaania majanduslikud näitajad on võrreldes Kreeka märgatavalt paremad, valitsuse koguvõlg SKP-st ületas 2010. aastal napilt vaid 1% Maastrichti kriteeriumis lubatud 60% ning IMF-i prognooside kohasel on see 2011. aastal 68%⁷, on SKP reaalne kasv Hispaanias viimased kaks aastat miinuses ning krediit SKP-st on viimase kümne aasta jooksul pea kahekordistunud, olles 2001. aastal 119% SKP-st ning 2010. aastal juba 231%. Viimane

⁶ Allikas: MSNBC *Support for Irish government falls ahead of EU treaty referendum*. <http://www.msnbc.msn.com/id/47113143/ns/business/t/support-irish-government-falls-ahead-eu-treaty-referendum/#.T6peXsVF8g> (09.05.2012)

⁷ Allikas: IMF *World Economic Outlook Database, April 2012*. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/index.aspx> (09.05.2012)

number on ka märgatavalt suurem Kreeka krediidist, mis võrdluseks tooduna oli 2010. aastal 154% SKP-st.

Peamiseks probleemiks Hispaanias on eelarve defitsiit, mis on Maastrichti kriteeriumite kohalt maksimaalselt -3.00% SKP-st, on see Hispaanias aga viimased kümme aastat olnud miinuses, kõige suurem miinus oli seejuures 2008. aastal, mil eelarvepuudujääk oli 10%, 2010. aastal oli selleks 9,2% ning IMF-i prognooside kohaselt saab see 2011. aastal olema 4,5%⁸.

Antud olukord võib tingida ning on juba hakanud tingima seda, et Hispaania, sarnaselt Kreekaga, võib tulla probleeme oma võlgade teenindamiseks ning avaliku sektori teenindamiseks. 2012. aasta mais otsustas Hispaania valitsus anda finantsilist abi ka Hispaania suuruselt kolmandale pangale Bankiale, mis eelduste kohaselt vajab ligi 10 miljardi Euro suurust toetust, et tagada panga püsima jäämine. See võib olla esimeseks sammuks, mis näitab, et Hispaania ei suuda oma riigi majandust võimalikul määral ümber reformida, et säilitada usaldusväärsus rahvusvahelistel võlakirjaturgudel ja et valitsus suudaks oma võlgu täies mahus teenindada.

Kui Hispaania peaks hakkama abi vajama EFSF-ilt ning võib-olla ka IMF-ilt, võib oodata Hispaaniat Kreeka staatus, siinkohal peab autor silmas suurt rahva rahulolematust majanduse reformimisest tulenevatest kasinusmeetmetest, mis omakorda võib viia alles 2011. aasta novembris toimunud valimistulemuste läbi võimule saanud valitsuskoalitsiooni lagunemiseni.

⁸ Allikas: IMF *World Economic Outlook Database*, April 2012. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/index.aspx> (09.05.2012)

Ladina – Ameerika ja Brasiilia kogemus 2001. aastast

Brasiilia	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Valitsuse võlg protsentuaalselt SKP-st GGGD	69,10%	66,70%	65,20%	70,70%	67,90%	66,10%
SKP reaalne kasv viimase kümne aasta jooksul GDPGR	4,00%	6,10%	5,20%	-0,60%	7,50%	2,80%
Krediit SKP-st panganus DCBS	86,60%	92,20%	96,90%	97,50%	97,80%	
Reaalkonto protsentuaalselt SKP-st CAGDP	1,60%	1,20%	0,10%	-1,70%	-1,50%	-2,30%
Inflatsioon tarbijahinnaindeksist viimase viie aasta jooksul ICPI	4,18%	3,64%	5,66%	4,89%	5,04%	6,60%
Erakapitali suurus protsentuaalselt SKP-st PCI	0,01%	5,56%	1,56%	5,41%	4,79%	
EIU indeks	7,38		7,38		7,12	7,12
FreedomHouse index	4		4		4	4

Tabel 4. Brasiilia andmed (majanduse indikaatorid, EIU ning FH indeks)

Ainukese Ladina – Ameerika näitepiirkonna riigina on käesolevas tööd välja toodud Brasiilia. Brasiilia demokraatlik areng on sarnane Kreeka ning Hispaania omaga Euroopa näitepiirkondadest. Brasiiliat tabas 1990. aastate lõpus majanduskriis, täpsemalt 1997. aasta Aasia kriisi mõjude tulemusena, mida võimendas veel 1998. aasta Vene kriis. Brasiilial oli juba varasemalt reaalkonto defitsiit ning kriis hakkas mõjutama Brasiilia majandust. Valitsuse koguvõlg tõusis ning 1998. aastal sai Brasiilia keskpank IMF-ilt 41,5 miljardi suuruse abipaketi, mille eesmärk oli majanduse elavdamine ning et riigi valitsusel oleks võimalik oma võlgu teenindada.

Economist Intelligent Uniti indeksi järgi on Brasiilia langenud 2006. ja 2008. aasta võrdluses vaid ühe koha võrra tabelis, küll aga mõjutas 2008. aastal maailma tabanud majanduskriis Brasiilia demokraatiaindeksit päris oluliselt. Brasiilia on kaotanud Economist Intelligent Uniti Index of Democracy tabelis märkimisväärsed 6 kohta. Kui 2008. Aastal omas riik tabelis 41 kohta (2006. aastal oli vastav koht 42), siis 2010 aastal oli kohaks 47⁹.

Kuna Brasiilia ajalooline taust on küllaltki sarnane Hispaania ning Kreekaga ja Brasiilia on 2001. aastal alguse saanud Argentiina kriisi näol läbi elanud juba suure majanduskriisi ning poliitiline režiim ja demokraatia Brasiilias jäi püsima, kuigi rahvusvaheliste demokraatiat kirjeldatavates tabelites on Brasiilia languse läbi teinud. Küll aga võib autori arvates väita, et kui pärast suure majanduskriisi läbielamist on riigis poliitilise režiiminina demokraatia püsima jäänud, on see üheks punktist, mis tagaks demokraatia püsimise ka edaspidi. Seega saab Brasiiliat võtta aluseks selleks, mis toimub hetkel Kreekas ja Hispaanias, kuigi viimase kahe riigi tulevik ei ole veel selge.

⁹ Allikas: Economist Intelligent Unit *The Economist Intelligence Unit's Index of Democracy*. 2008. <http://www.eiu.com/> (09.05.2012)

Lähis – Ida ja Araabia Kevad ning demokratiseerumine 21. sajandil

Tuneesia ning võimaliku uue korra algus

Tuneesia	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Valitsuse võlg protsentuaalselt SKP-st GGGD	52,50%	48,80%	45,90%	43,30%	42,90%	40,40%
SKP reaalne kasv viimase kümne aasta jooksul GDPRG	5,70%	6,30%	4,50%	3,10%	3,70%	
Krediit SKP-st panganus DCBS	63,79%	64,35%	65,57%	68,32%	73,74%	
Reaalkonto protsentuaalselt SKP-st CAGDP	-1,80%	-2,36%	-3,81%	-2,83%	-4,75%	
Inflatsioon tarbijahinnaindeksist viimase viie aasta jooksul ICPI	3,43%	2,58%	6,08%	3,09%	4,00%	
Erakapitali suurus protsentuaalselt SKP-st PCI	9,61%	3,97%	5,71%	3,30%	2,95%	
EIU Indeks	3,96		2,96		2,79	5,53
FH	11		12		12	12

Tabel 5. Tuneesia andmed (majanduse indikaatorid, EIU ning FH indeks)

Lähis-Ida näitepiirkonna riikideks on antud töös Tuneesia ning Liibüa. Tuneesia puhul on märkimisväärse näiteriigiga, kuna Tuneesias, koos Egiptusega, hakkasid 2010. aasta lõpus pihta rahutused, mis kulmineerus Tuneesias 2011. aastal riigipöördega.

Esimese asjana saab välja tuua EIU demokraatia indeksi tabelis märkimisväärse tõusu, kui veel esimeses, 2006. aastal avaldatud EIU kokkuvõttes oli Tuneesia 167 riigi seas 135 kohal¹⁰, 2008. aastaks oli Tuneesia langenud 144 kohale¹¹ ja 2010. aastal oli Tuneesia koht EIU raportis veelgi langenud, olles lausa 145¹². Küll aga on reaalset näha Tuneesia revolutsiooni mõju riigi ühiskonna muutusele ning avanemisele, tuues kaasa terve ühiskonna, sealjuures ka valitsemise moderniseerumise, aga ka terve ühiskonna demokratiseerumise. Sellest tulenevalt oli Tuneesia 2011. aasta EIU raportis tõusnud ühe aastaga 53 kohta, olles eelmisel aastal tabelis 92 kohal¹³. Olulisena tuleb ka märkida, et kui eelnevatel aastatel hindas EIU Tuneesia riigi ja ühiskonna režiimi kui autoritaarseks režiimiks, oli see eelmisel aastal juba EIU terminit kasutades hübriidrežiim.

Vaadeldes Tuneesia majandusnäitajaid majanduskriiside indikaatoritena, on võimalik näha, et 2008. aastal maailma tabanud majanduskriis ei tabanud Tuneesiat sugugi mitte nii rängalt kui näiteks samuti võrdluses olevaid Kreekat või Hispaaniat, aga oluline on siinkohal seletada taustainfoks Tuneesia demokraatia ajaloolist tausta,

¹⁰ Allikas: Economist Intelligent Unit *The Economist Intelligence Unit's index of democracy*. <http://www.eiu.com/> (09.05.2012)

¹¹ Allikas: Economist Intelligent Unit *The Economist Intelligence Unit's Index of Democracy*. 2008. <http://www.eiu.com/> (09.05.2012)

¹² Allikas: Economist Intelligent Unit *Democracy index 2010 Democracy in retreat A report from the Economist Intelligent Unit*. <http://www.eiu.com/> (09.05.2012)

¹³ Allikas: Economist Intelligent Unit *Democracy index 2011 Democracy under stress A report from the Economist Intelligent Unit*. <http://www.eiu.com/> (09.05.2012)

mille põhjal võib näha tendentsi, et kriis ikkagi sai Tuneesia ja ka teise Lähis – Ida näitepiirkonna riigi Liibüa näol rahutuste põhjustajaks ning tingis ka vana korra kukutamise. Tuneesia sai iseseisvuse 1956. aastal ning seda Prantsusmaalt. Riigi esimeseks presidendiks sai Habib Bourguiba, kes valitses riiki kuni veretu *coup d'état*-ini 1987. aastal, mil presidendiks sai endine peaminister Zine El Abidine Ben Ali, kes, püsis riigis võimul 2010. aasta lõpus alanud Tuneesia revolutsioonini.

Seega on demokraatia ajaloolisus ja traditsioonid Tuneesias praktiliselt olematud, kuna ka president Ben Ali valitses riiki ainuvalitsejana ning ka 2009. aastal toimunud presidendivalimised selles vallas mitte midagi ei muutnud, kui Ben Ali kogus 89,62% valijate häältest. Human Rights Watch raport nimetas olukorda 2009. aasta valimiste ajal Tuneesias „repressiooni atmosfääriks“¹⁴. 2010. aasta detsembris alanud revolutsioon viis president Ben Ali kukutamiseni juba 2011. aasta jaanuaris ning toimuma said praktiliselt esimesed Tuneesia vabad ja demokraatlikud valimised kogu Tuneesia iseseisvuse jooksul. Võimule pääses kolmest parteist koosnev valitsus. Tuneesias toimunud revolutsiooni saab nimetada ka esimeseks revolutsiooniks Araabia Kevade revolutsioonide laines.

Teise, töös käsitletava organisatsiooni tulemuse järgi ei oma 2010 – 2011. aasta revolutsioon FH Freedom in the World indeksile Tuneesia koha pealt mingit märkimisväärset mõju. Kui 2006. aastal oli FH indeksi kohaselt Tuneesia puhul tegemist Not Free, ehk siis on tegemist mittevaba ühiskonnaga. Sama tulemus on Tuneesial ka 2008. aastast ning ka kahest eelmisest viimasest aastast. Võttes arvesse FH indeksi ühte osa kahest, saab isegi öelda, et poliitilised vabadused on Tuneesias alates 2006. aastast isegi halvenenud, aga seda vaid ühe punkti võrra, nii et lõppkokkuvõttes ei mängi see üldises tasemes erilist rolli.

Liibüa ning demokratiseerumise raskused

Liibüa	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Valitsuse võlg protsentuaalselt SKP-st GGGD	0,85%			3,90%	3,50%	
SKP reaalne kasv viimase kümne aasta jooksul GDPRG	6,72%	7,51%	2,35%	-2,31%	4,16%	
Krediit SKP-st panganus DCBS	-59,32%	-55,63%	-49,99%	-65,93%		
Reaalkonto protsentuaalselt SKP-st CAGDP	39,25%	39,71%	38,32%	15,04%		
Inflatsioon tarbijahinnaindeksist viimase viie aasta jooksul ICPI	1,44%	6,20%	10,40%	2,82%	2,53%	
Erakapitali suurus protsentuaalselt SKP-st PCI	-6,93%	-0,95%	-13,67%	-5,04%		
EIU Indeks	1,84		2		1,94	3,55
FH	14		14		14	14

Tabel 6. Liibüa andmed (majanduse indikaatorid, EIU ning FH indeks)

¹⁴ Allikas: Human Rights Watch *Tunisia: Elections is an Atmosphere of Repression*. <http://www.hrw.org/en/news/2009/10/23/tunisia-elections-atmosphere-repression> (09.05.2012)

Viimane töös näitena kasutatav riik on Liibüa. Liibüa on Araabia Kevade ehk üks kuulsamaid riike, vähemalt on tegemist ainukese riigina, kus riigipea soov oli võimu viimase hetkeni käes hoida ning seetõttu toimus alates 2011. aasta 16. augustist Liibüa pinnal ka veel tollel hetkel võimul oleva presidendi, Muammar Gaddafi ning valitsusvastaste vägede vaheline sõda, keda toetasid NATO väed, eesotsas Prantsusmaa ning Ameerika Ühendriikidega.

Kui Tuneesia puhul oli FH vabaduse indeks märkimisväärselt paranenud, siis ei saa sama tendentsi välja tuua Liibüa kohta. Osaliselt võib kindlasti leida põhjusi sellest, et sõda Liibüas lõppes alles 2011. aasta lõpus ning muutused ühiskonnas võtavad kahtlemata kauem aega, eriti kui eesmärgiks on ühiskonna korra radikaalne muutmine ning ebatraditsioonilise poliitilise süsteemi juurutamine, mida kahtlemata demokraatia Liibüa jaoks on, nagu ka teise Lähis – Ida näitepiirkonna riigi, Tuneesia jaoks. Kuigi olenemata sellest, et nii nagu Tuneesia, on ka Liibüa FH indeksi kohaselt Not Free, ehk mittevaba ühiskond, on FH kohaselt Liibüa ühiskonnas inimestel ka vähem tsiviilvabadusi.

Majanduse indikaatoreid jälgides on näha, et olukord Liibüas on läinud 2008 – 2009. aasta kriisiga halvemaks, seda tulenevalt peamiselt väliskaubanduse bilansi vähenemisest. Kuna peaaegu 95% Liibüa ekspordist moodustab ja moodustab nafta, saadakse sellest riigi suurimast eksporditavast 25% kogu SKP-st ning ligemale 60% avaliku sektori palkadest. 2008. aastal, enne ülemaailmset majanduskriisi oli Liibüa väliskaubandusbilansi ülejääk, ehk siis impordist saadav tulu 36,1 miljardit dollarit, kukkus see 2009. aastal üle kahe korra madalamale tasemele, olles 10,4 miljardit dollarit¹⁵. Siit võib otsida põhjuseid, miks Liibüas puhkes ülestõus, kuna riigi rahalised ressursid jäid märgatavamalt väiksemaks, eriti puudutas see juba mainitud avalikku sektorit.

¹⁵ Allikas: Trading Economics *Net Trade In Goods (BoP; US Dollar) in Libya*. <http://www.tradingeconomics.com/libya/net-trade-in-goods-bop-us-dollar-wb-data.html> (09.05.2012)

Andmete analüüs: majanduskriiside mõjud poliitilistele süsteemidele

Käesolevas peatükis on välja toodud nii SPSS Statistics programmiga tehtud majanduse indikaatorite ja EIU ning FH vaheliste indeksite korrelatsioonid, näitamaks seoseid või nende puudumist, samuti ka näitlikustamiseks loodud lineaarse regressioonianalüüsi tabeleid, mis annab visuaalse pildi sellest, kuidas üks või teine majanduse indikaator mõjutab EIU ning FH indekseid.

Lääne - Euroopa: Kreeka, Hispaania, Portugal

Kreeka

Järgnevalt on ära toodud Kreeka majanduse indikaatorite ning EIU ja FH indeksite vaheline korrelatsioon, mille põhjal hakatakse analüüsima kui palju on Kreeka majandus ning poliitilise režiimi, antud juhul demokraatia, muutus omavahel seotud.

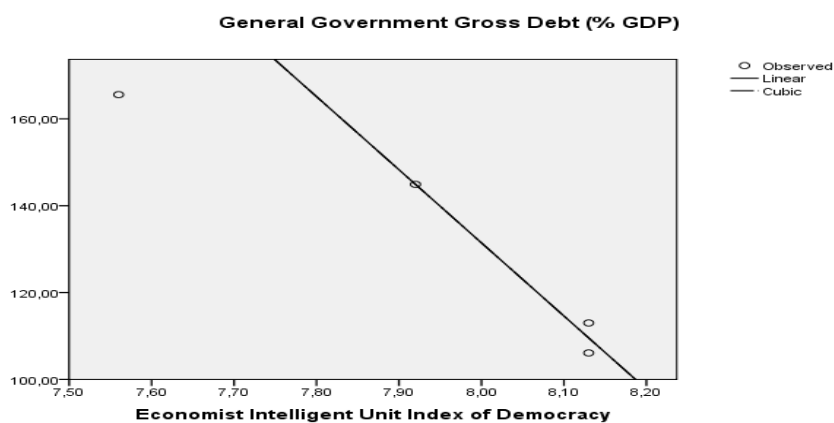
		Economist Intelligent Unit Index of Democracy	Freedom House Index of Freedom
Kreeka	Pearson Correlation	-,864	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,136	.
	N	4	4
General Government Gross Debt (% GDP)	Pearson Correlation	-,959	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,041	.
	N	4	4
GDP Real Growth (%)	Pearson Correlation	,780	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,431	.
	N	3	3
Economist Intelligent Unit Index of Democracy	Pearson Correlation	1	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	4	4
Domestic Credit Provided by Banking Sector (% GDP)	Pearson Correlation	-,990	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,091	.
	N	3	3
Current Account (% GDP)	Pearson Correlation	-,812	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,188	.
	N	4	4
Inflation (% CPI)	Pearson Correlation	,434	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,566	.
	N	4	4
Private Capital Flows (% GDP)	Pearson Correlation	,974	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,145	.
	N	3	3
Freedom House Index of Freedom	Pearson Correlation	. ^a	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	4	4

Korrelatsioonitabel 1. Kreeka

Kreeka majandusindikaatoritega tehtav korrelatsioonianalüüs näitab, et korrelatsioon, ehk seotus majandusindikaatori ning antud juhul EIU indeksi vahel eksisteerib vaid indikaatori General Government Gross Debt (%GDP), ehk valitsuse koguvõla kasvuga protsentuaalselt SKP-st puhul.

Korrelatsioonikordaja on seejuures 0,041, mis, arvestades seda, et korrelatsioon hakkab olema alates väärtusest 0,050, ei ole väga kõrge. Oluline on ka märkida, et Kreeka puhul on omavahel korrelatsioonis majanduse indikaator Domestic Credit Provided by Banking Sector (DCBS) indikaatoriga GGGD, ehk siseriikliku krediidi tõus panganduse poolt suhestatuna protsentuaalselt SKP-st tingib keskvalitsuse koguvõla kasvu protsentuaalselt SKP-st, mis, nagu eelnevalt välja toodud korrelatsioonid ning lineaarse regressioonianalüüsi tabel näitavad, põhjustavad EIU indeksi langust (vt tabel 1).

Ülejäänud viie majanduse indikaatori puhul korrelatsiooni ei eksisteeri. SPSS-i lineaarse regressioonianalüüsiga saadud tabel näitab, kuidas valitsuse koguvõlg protsentuaalselt SKP-st mõjutab EIU indeksit aastast 2006 kuni aastani 2011.

Graafik 1. General Government Gross Debt (%GDP) regressioonis EIU Index of Democracy indeksiga

Sellest lähtuvalt saab öelda, et Kreeka puhul, arvestades Economist Intelligent Unit Index of Democracy, ei oma majanduse indikaatorid, mis käsitlevad Kreekas majanduslangust, mõju ei oma, välja arvatud ühe indikaatori puhul (vt graafik 1) Kuna aga korrelatsioon tekkis vaid ühe indikaatori puhul viiest, ei saa väita, et alternatiivne hüpotees – majanduse indikaatorite langus põhjustab otsest seost poliitilise korra vahel osutuks tõeseks.

Hispaania

Teise näiteriigi, Hispaania puhul eksisteeris korrelatsioon, nagu Kreekagi puhul, ühe majanduse indikaatori vahel ja nagu Kreekas, oli selleks indikaatoriks GGGD, ehk keskvalitsuse koguvõlg SKP-st. saadud korrelatsioonikordaja oli 0,040, ehk siis statistiliselt on mõjutanud ja mõjutab keskvalitsuse koguvõla kasv SKP-st EIU indeksit,

ning seda negatiivselt, olles alates 2006. aastast järjest langenud ning samal ajal on ka keskvalitsuse koguvõlg kasvanud pea kaks korda, olles 2006. aastal 39,60% SKP-st ning 2011. aastal juba 67,11%.

		Economist Intelligent Unit Index of Democracy	Freedom House Index of Freedom
Hispaania	Pearson Correlation	-,811	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,189	.
	N	4	4
General Government Gross Debt (% GDP)	Pearson Correlation	-,960 [*]	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,040	.
	N	4	4
GDP Real Growth (%)	Pearson Correlation	-,789	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,421	.
	N	3	3
Economist Intelligent Unit Index of Democracy	Pearson Correlation	1	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	4	4
Domestic Credit Provided by Banking Sector (% GDP)	Pearson Correlation	-,436	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,713	.
	N	3	3
Current Account (% GDP)	Pearson Correlation	-,743	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,257	.
	N	4	4
Inflation (% CPI)	Pearson Correlation	,702	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,298	.
	N	4	4
Private Capital Flows (% GDP)	Pearson Correlation	-,313	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,797	.
	N	3	3
Freedom House Index of Freedom	Pearson Correlation	. ^a	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	4	4

Korrelatsioonitabel 2. Hispaania

Hispaanias eksisteerib sarnane tulemus nagu Kreekagi puhul, et ainukese relevantse majanduse indikaatorina saab käsitleda General Government Gross Debt (%GDP) korrelatsioonis EIU indeksiga. GGGD indikaatori ja EIU indeksi vahel eksisteerib korrelatsioon väärtusega 0,040, seega on olemas seos majanduse indikaatori GGGD ning EIU indeksi vahel.

Teiste majanduse indikaatorite puhul korrelatsiooni ei eksisteerinud, seega ei ole nende majanduse indikaatorite tõus või langus seoses EIU indeksi muutumisega (vt. tabel 2).

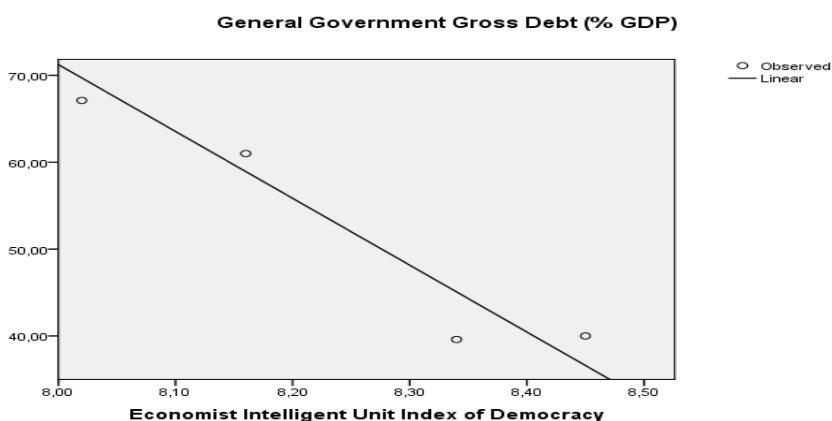
Olenemata sellest, et EIU indeksi langus ei ole väga märkimisväärne, see siiski eksisteerib ning kuna antud hetkel on suur segadus selle ümber, kas Hispaaniast saab järjekorde riik Euroopa Liidu majanduses, mis hakkab vajama nii IMF kui ka Euroopa Liidu enda abi päästepakketide näol.

Hispaania valitsus on viimaste nädalate jooksul rahvusvahelises meedias kinnitanud korduvalt, et Hispaania abipaketti ei vaja ning valitsuse kava läbi viia riigi rahanduse struktuurseid reforme ja avaliku sektori palkade kärpimine tagab riigi finantssüsteemi stabiilsuse.

Sellest olenemata on Hispaanias süvenev tööpuudus, mis osutus käesoleva aasta Jaanuaris 22,8%, mis on üle kahe korra kõrgem kui on Euroopa Liidu keskmine ning alla 25 aastaste seas oli tööpuudus teiste EL-i liiksemsaadega võrrelduna väga kõrge, olles Eurostati andmetel 2011. aasta viimases kvartalis 47,8% ja 2012. aasta jaanuaris juba 50,5%¹⁶.

Ka finantsturgude usaldus Hispaania vastu tundub olevat kaduv, kuna alates märtsi algusest, mil Hispaania 10 aastaste riiklike võlakirjade määr oli langenud 4,9% peale, on see sellest ajast tõusnud ning olles 2012. aasta aprilli keskeks ületanud hetkeks juba 6% piiri. Võttes arvesse seda, et finantsturud Hispaaniat ei usalda, mis võib tingida raskusi Hispaanial laenu saada oma võlgade teenendamiseks, võib see kaasa tuua börsi languse, liites siia ka suure tööpuuduse ja seda eriti noorte seas, on pigem õige vaadata

Hispaania kohta nii EIU kui ka FH tabelis mõne aasta pärast, kuna käesolevad sündmused võivad viia poliitilise süsteemi või korra muutumiseni, aga raske on seda ennustada. Ning et Hispaania näol on tegemist Euroopa Liidu SKP järgi suuruselt viienda majandusega, võivad sellel olla Euroopa Liidule üldiselt rängad tagajärjed kriisist väljumisel.

Graafik 2. General Government Gross Debt (%GDP) regressioonis EIU Index of Democracy indeksiga

¹⁶ Allikas: Eurostat *Youth unemployment rates, 2008-2011Q3, (%)*.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Youth_unemployment_rates,_2008-2011Q3,_%28%25%29.png&filetimestamp=20120127135533 (09.05.2012)

Graafikul 2 on välja toodud SPSS lineaarse regressioonianalüüsi tulemus, et indikaatori GGGD muutus on põhjustanud EIU indeksi muutuse aastatel 2006, 2008, 2010 ning 2011.

Iirimaa

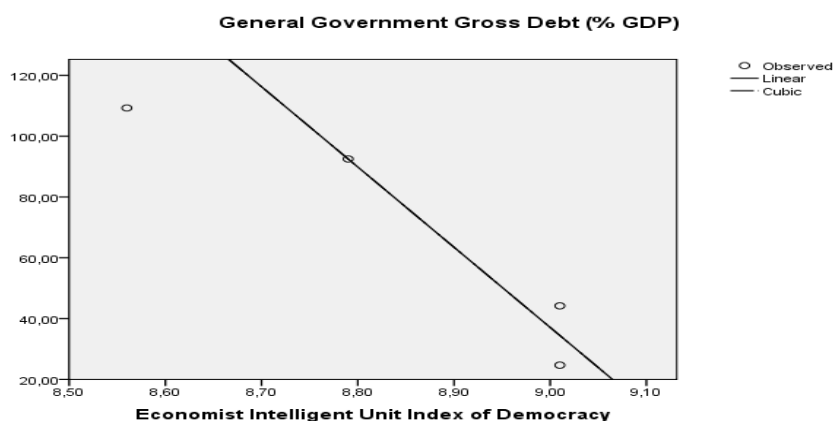
Kolmas Lääne – Euroopa näitepiirkonna riik, Iirimaa, mis on langes tulenevalt 2008 – 2009. aasta majanduskriisist Euroopas esimesena võlakriisi ning vajas IMF-i abi avaliku sektori ja ka riigi võlgade teenindamiseks. Sellest tulenevalt on Iirimaa majandus olnud alates majanduskriisist pidevas languses. Valitsuse koguvõlg SKP-st on alates 2006. aastast rohkem kui neljakordistunud, samal ajal on 2006. ja 2007. aasta kõrged, üle viieprotsendilised SKP kasvud muutunud negatiivseteks, olleks madalaim 2009. aastal, mil SKP oli -7%.

		Economist Intelligent Unit Index of Democracy	FH
General Government Gross Debt (% GDP)	Pearson Correlation	-,943	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,057	.
	N	4	4
Iirimaa	Pearson Correlation	-,900	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,100	.
	N	4	4
GDP Real Growth (%)	Pearson Correlation	,219	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,860	.
	N	3	3
Economist Intelligent Unit Index of Democracy	Pearson Correlation	1	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	4	4
Domestic Credit Provided by Banking Sector (% GDP)	Pearson Correlation	-,822	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,385	.
	N	3	3
Current Account (% GDP)	Pearson Correlation	,412	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,588	.
	N	4	4
Inflation (% CPI)	Pearson Correlation	,688	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,312	.
	N	4	4
Private Capital Flow s (% GDP)	Pearson Correlation	-,949	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,204	.
	N	3	3
FH	Pearson Correlation	. ^a	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	4	4

Korrelatsioonitabel 3. Iirimaa 1

Erinevalt teisest kahest Lääne – Euroopa näitepiirkonna riigist, Kreekast ja Hispaaniast, ei eksisteeri Iirimaa puhul korrelatsiooni mitte ühegi kuue majanduse indikaatori ning EIU indeksi vahel. Sama moodi ei eksisteeri korrelatsiooni mitte ühegi indikaatori ning FH indeksi vahel, täpsemalt öeldes ei muutu FH indeks Iirimaa suhtes

töös käsitletud perioodil aastatel 2006 – 2011 üldse mitte. Ainus makromajanduse indikaator, mis oli lähime korrelatsioonikordajale 0,050, oli GGGD, mille korrelatsioonikordajaks EIU indeksiga oli 0,057. Ehk antud indikaator on lähim, mille põhjal võiks täheldada seost majanduskriisi mõju, ehk keskvalitsuse koguvõla kasvu ja EIU indeksi languse vahel, aga realselt seda siiski ei eksisteeri. Seega ei saa majanduse indikaatorite muutumine omadanda vähemalt Iirimaa puhul demokraatialle, või poliitilisele olukorrale laiemalt ei EIU ega ka FH indikaatoritest lähtuvalt mingit mõju (vt. tabel 3).

Graafik 3. General Government Gross Debt (% GDP) regressioonis EIU Index of Democracy indeksiga

Informatiivse poole pealt on graafikul 3 välja toodud riigi keskvalitsuse koguvõla ning EIU indeksi vaheline liikuv graafika, kuna antud kahe tunnuse vahel oli seos kõige lähem tekkima, korrelatsioonikordaja oli 0,057, mis on välja toodud infoks graafikus 3.

Ladina – Ameerika: Brasiilia

Ladina – Ameerika näitepiirkonda kuulub ainukese riigine käesolevas töös Brasiilia. Brasiilia on oma poliitilise süsteemi poolest sarnane Euroopa näitepiirkonna riikide Kreeka ja Iirimaa, seda just nimelt 20. sajandi teise poole suhtes. Kõik kolm riiki olid pärast Teist maailmasõda vähemalt mõnikümmend aastat kas järjestikku ühe ja sama võimu diktatuuri või siis erinevate diktatuuride võimu all (kusjuures kõigis kolmes riigis oli tegu sõjaväelise diktatuuriga ning võim haarati alati *coup d'état* läbi).

Brasiilia vabanes sõjaväelise diktatuuri alt 1985. aastal. 1988. aastal võetu vastu uus konstitutsioon ning sellest ajast alates on Brasiilia näol tegemist olnud demokraatliku riigiga. Selleks, et hinnata majanduskriisi, täpsemalt öeldes 2008 – 2009.

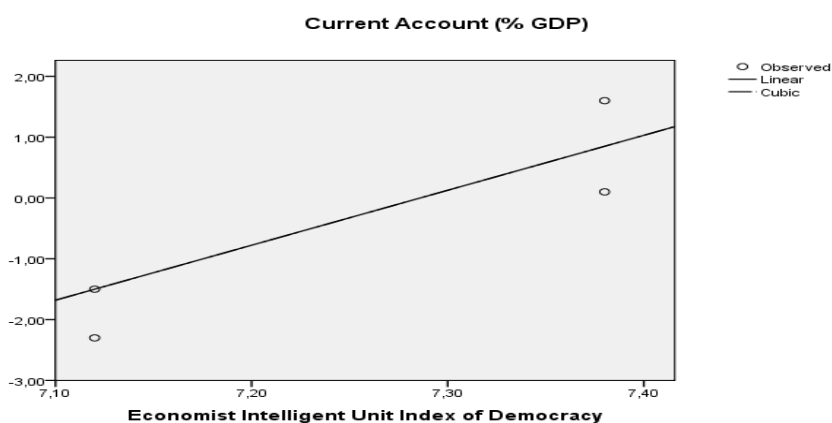
aasta majanduskriisi mõju Brasiilia demokraatiale, tuleb vaadata 2001. aastal Argentiina majanduse kokkuvarisemisega, mis tõi kaasa laiaulatusliku majanduskriisi Ladina – Ameerikas. Küll aga on oluline märkida, et toonane kriis ei omandanud Ladina – Ameerika riikide poliitilisele korrale, eriti aga antud töös relevantsetena olevale demokraatiale. Seda kinnitab ka 2002. aastal üheteistkümnes Ladina – Ameerika riigis läbi viidud eluga rahulolu uuring. Uuring näitas ka kindlalt, et inimesed olid olenemata majanduskriisi negatiivsest mõjust nende heaoludele demokraatia suhtes pigem positiivselt meelestatud kui negatiivselt (tendents oli kasvav kriisi süvenedes) ning nägid demokraatiat ka edaspidise mõistliku poliitilise korrana nende riigis (Graham, Sukhtankar 2004: 375).

		Intelligent Unit Index of Democracy	FH
General Government Gross Debt (% GDP)	Pearson Correlation	,033	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,967	.
	N	4	4
Brasiilia	Pearson Correlation	-,911	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,089	.
	N	4	4
GDP Real Growth (%)	Pearson Correlation	-,158	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,842	.
	N	4	4
Economist Intelligent Unit Index of Democracy	Pearson Correlation	1	. ^a
	Sig. (2-tailed)		.
	N	4	4
Domestic Credit Provided by Banking Sector (% GDP)	Pearson Correlation	-,561	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,621	.
	N	3	3
Current Account (% GDP)	Pearson Correlation	,916	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,084	.
	N	4	4
Inflation (% CPI)	Pearson Correlation	-,509	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,491	.
	N	4	4
Private Capital Flows (% GDP)	Pearson Correlation	-,948	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,206	.
	N	3	3
FH	Pearson Correlation	. ^a	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	4	4

Korrelatsioonitabel 4. Brasiilia

2008 – 2009. aasta majanduskriisi mõju arvestamisel Brasiilia demokraatiale saab seega lähtuda 2001. aasta kriisi mõjudest. Vaadates kuue majanduse indikaatori korrelatsiooni EIU indeksile ning ka FH vabaduse indeksile, ei tule välja ühtegi seost majanduse indikaatorite ja indeksite vahel, mille puhul saaks öelda, et kas üks või teine majanduse indikaator omab mõju EIU ja FH indeksitest tulenevalt Brasiilia demokraatiale (vt. tabel 4).

EIU indeks on püsinud nelja EIU poolt avaldatud aasta jooksul päris stabiilsena, olles esimesel avaldatud aastal 7,83 punkti ja püsid samal ka 2008. aastal. 2010 ning 2011. aastal oli punktisummaks 7,12, seejuures jagas Brasiilia sama punktisummat Euroopa Liidu liikmesriigi Poolaga ning edestades näiteks Lätit ja Ungarit, samuti kahte Euroopa Liitu kuuluvat, ja seega oma olemuselt vähemalt teoorias demokraatlikku riiki. Korrelatsioonitabelist on näha, nagu eelpool kirjeldatud, ühegi majanduse indikaatori puhul korrelatsiooni EIU ning FH indeksiga ei eksisteeri.

Graafik 4. Current Account (% GDP) regressioonis EIU Index of Democracy indeksiga

Reaalkonto protsentuaalselt SKP-st, mis oli 0,084, suhestatuna EIU demokraatia indeksiga, mis osutus Brasiilia puhul ainukeseks indikaatoriks, mis oli statistiliselt korrelatsioonikordajat arvestades lähim tulemusele, et võiks eksisteerida korrelatsioon majanduse indikaatori, antud juhul reaalkonto suurusega protsentuaalselt SKP-st ning EIU indeksi vahel, mis on välja toodud graafikul 4.

Lähis – Ida: Liibüa, Tuneesia

Lähis – Ida näitepiirkonna riikide hulka kuuluvad Liibüa ning Tuneesia. Mõlemad riigid on hetkel vägagi aktuaalsed maailmas, kuna esiteks sai Tuneesiast alguse 2010. aastal alguse Araabia kevad. Üle Lähis – Idaline revolutsioonide laine, mis liikus 20122. aasta alguses, täpsemalt 17. Veebruaril 2011 edasi Liibüasse. Peaaegu 9 kuud väldanud Liibüa kodusõda, mis lõppes 23. aktoobril, mil National Transitional Council, ehk Liibüa Ülemineku Komitee, kuulutas kodusõja lõppenuks ning Liibüa endise diktaatori, kolonel Muammar Gaddafi režiimi lõppenuks. Ülemineku Komitee hakkas vahetult pärast selle loomist Liibüat juhtima, nimetades end Liibüa uueks

ametlikuks valitsuseks ning seda tunnistas 10. märtsil 2011. aastal esimese riigina Prantsusmaa.

Liibüa

Tulenevalt Liibüa diktaarlikut korrast, ei ole võimalik töös kasutatava kuue majanduse indikaatori põhjal hinnata piisavalt täpselt majanduskriiside mõju poliitilisele korrale Liibüas, sest andmeid ei ole ei IMF-i, ega ka WB andmebaasidest saada. Seetõttu on ka raskendatud statilise analüüsi tegemine, leidmaks korrelatsioone majanduse indikaatorite ning EIU ja FH indeksite vahel, samuti on andmete puudumise tõttu raske teha ka lineaarset regressioonianalüüsi, näitamaks graafiliselt seoseid nende sisendite ja indeksitevahel, kus kohas seos eksisteerib või on kõige lähemal eksisteerimisele.

Küll aga on võimalik spekuloida lähtuvalt raportitest ning artiklitest Liibüa kohta, kas Liibüa rahva ülestõusu põhjuseks oli inimeste eluga mitte rahulolek Liibüas. Tulenevalt Liibüa naftaekspordist ning sellest saadava tulu ebaühtlane jaotamine, tingis Liibüa GDP *per capita* 2010. aastal 14884\$, mis oli kõrgem kui naaberriikides Egiptuses ja Tuneesias, kus revolutsioon algas varem kui Liibüas¹⁷.

Ka Human Development Indexi järgi oli Liibüa oma naabritest Tuneesiast ja Egiptusest ees (vastavalt Liibüas 0,755; Egiptus 0,620; Tuneesia 0,683)¹⁸. Samas oli EIU indeksi kohaselt Liibüa demokraatia indeks 2010. aastal 1,94 ja koht tabelis 158. 2011. Aastal oli tulemus küll märgatavalt parem, indeks oli EIU raporti kohaselt 3,55 ja kohaks tabelis 125.

FH indeks on samuti 2006. aastast olnud stabiilselt 14, mis on madalaim võimalik indeks, mida FH vabaduse hindamiseks annab. Lisaks oli 2009. aastal Reutersi andmetel Liibüa töötuse määr kõrge 20,7% tööealisest rahvastikust¹⁹. Transparency Internationali andmetel, mis avaldab riikide korrupsiooniindeksit, on Liibüa näol tegemist Läänemaailmaga kõrvutades vägagi korrumppeerunud maaga. Alates 2006. aastast on indeks olnud skaalal 0 – 10, kus 10 on kõrgeim võimalik tulemus, 2,5; 2,7; 2,5; 2,6; 2,2; 2,0.

¹⁷ Allikas: IMF *World Economic Outlook Database, April 2010*. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/index.aspx> (09.05.2012)

¹⁸ Allikas: Human Development *Human Development report 2010 20th Anniversary Edition*. <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/> (09.05.2012)

¹⁹ Allikas: Reuters *Libya's jobless rate at 20.7 percent: report*. <http://af.reuters.com/article/investingNews/idAFJ0E52106820090302> (09.05.2012)

Seega on indeks viimastel aastatel jätkuvalt langenud, seda võiks käsitleda ühe võimaliku näitajana, mis võis olla tinginud rahva ülestõusu Liibüas. Ka tulude ebahühtlane jaotus riigis võis tingida rahva rahutused ning Liibüa oli ja on kohati väga erinevalt arenenud maa. Kõige halvemas olukorras oli Liibüa ida piirkond, kust Gaddafi valitsus naftat kaevandas²⁰, antud piirkonda ei olnud keskvalitsus pikaldaselt arendanud ning näiteks Benghazi linna, kust ka ülestõus Liibüas alguse sai, kanalisatsiooni ei oldud uuendatud viimased 40 aastat, mille tulemusena puhkesid linnas haigused ja halvenes inimeste tervislik seisund²¹.

Välja toodud põhjuseid saab käsitleda autori arvates indikaatoritena, mis tingisid Liibüas rahva ülestõusu poliitilise korra vastu. Olgugi et ei eksisteeri küllaldaselt otseseid seoseid antud töös teiste riikide puhul kasutatavate majanduse indikaatorite ning EIU ja FH indeksi vahel, on Liibüa puhul palju muid näitajaid, mis tingisid rahutused. Majandus on selle juures vägagi oluline, kuigi Liibüa teenis nafta müügist suuri summasid ja nafta eksport andis koguni 58% SKP-st, jaotati raha riigis ebahühtlaselt ning tavakodanikud Liibüas elasid vaesuses ja viletsates tingimustes. Seega saaks järeldada, et halb majanduslik olukord tõi rahva tänavale ning sellest tulenes vana, Gaddafi poliitilise režiimi kukutamine.

²⁰ Allikas: The Economist *A civil war beckons*. <http://www.economist.com/node/18290470> (09.05.2012)

²¹ Allikas: Time *Dispatch from Libya: Why Benghazi Rebelled*. <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2056521,00.html> (09.05.2012)

		Intelligent Unit Index of Democracy	Freedom House Index
Liibüa	Pearson Correlation	,711	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,289	.
	N	4	4
General Government Gross Debt (% GDP)	Pearson Correlation	1,000 ^{**}	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	2	2
GDP Real Growth (%)	Pearson Correlation	-,999 ^{**}	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,028	.
	N	3	3
Economist Intelligent Unit Index of Democracy	Pearson Correlation	1	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	4	4
Domestic Credit Provided by Banking Sector (% GDP)	Pearson Correlation	1,000 ^{**}	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	2	2
Current Account (% GDP)	Pearson Correlation	-1,000 ^{**}	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	2	2
Inflation (% CPI)	Pearson Correlation	,850	. ^a
	Sig. (2-tailed)	,353	.
	N	3	3
Private Capital Flows (% GDP)	Pearson Correlation	-1,000 ^{**}	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	2	2
Freedom House Index	Pearson Correlation	. ^a	. ^a
	Sig. (2-tailed)	.	.
	N	4	4

Korrelatsioonitabel 5. Liibüa

Vaadeldes Liibüa majanduse indikaatorite ning EIU ja FH indeksite korrelatsioonitabelilt nr. 5, on näha, et vaid ühe majanduse indikaatori, SKP reaalse kasvu, puhul eksisteerib korrelatsioon, aga seda vaid EIU indeksi vahel, kuna FH indeks on muutumatult iga kord sama, ei eksisteeri majanduse indikaatorite ning FH indeksi vahel korrelatsiooni. Tulenevalt andmete puudumisest, on ka SKP reaalse kasvu ainuke majanduse indikaator, mille andmeid oli saada (kuigi aastad 2008, 2010 on IMF prognoos²²) ning seetõttu õnnestus ka korrelatsiooni arvutada.

²² Allikas: IMF *World Economic Outlook*, October 2010. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/index.htm> (09.05.2012)

Graafik 5. GDP Real Growth (%) regressioonis EIU Index of Democracy indeksiga

SKP reaalne kasv oli Liibüa puhul ainukene majanduse indikaator, mis oli korrelatsioonis EIU indeksi langusega. Korrelatsioonikordajaks oli 0,028. SKP reaalne kasv ning EIU indeksi omavaheline muutus on toodud välja graafikul 5.

Tuneesia

Tuneesia kohta on majanduse indikaatoreid arvestades saada märgatavalt rohkem informatsiooni kui Liibüa kohta. Nii Maailmapanga kui ka IMF-i andmed on paremini kättesaadavad ning nende põhjal on võimalik luua ka majanduse indikaatorite ja IMF ning EIU indeksite vahel täpsemaid korrelatsioone, mis Liibüa puhul võimalikuks ei osutunud.

Joffe (2011) kirjeldab, et Tuneesiat nähti Lähis – Ida piirkonnas ühe arenenuima majandusena, ning seda ka makroökonomiliste näitajate pealt, peitub Tuneesia puhul rahutuste põhjusena taust pigem majanduse poole pealt mikroökonomikas ning ka Ben Ali valitsuse poolt läbi viidud sotsiaalsetes normides. Viimastel aastatel oli Tuneesias läbi viidud sotsiaalsetes reformides, mis tagasid inimestele suuremaid vabadusi ja õigusi majanduses ja sotsiaalsfääris. Tegemist pidi olema poliitilise süsteemi piiratud liberaliseerimisega, mis ei pidanudki režiimi kahjustama, vaid andma inimestele pigem võimaluse oma elu rohkem korraldada. See aga tõi kaasa olukorra, kus lubatud tsiviilühiskonnaorganisatsioonid pidid olema osa autoritaarsest režiimist, aga moodustasid pinnase, kus inimesed said ühineda ning seada küsimuse alla režiimi ise.

Joffe (2011) uurimusest selgub veel, et Tuneesias toimus toiduainete hinnatõus nagu kogu Põhja – Aafrika piirkonnas tervikuna. Vastavalt ÜRO Food and Agriculture Organization-ile kasvasid piirkonnas alates 2010. aasta juulist toiduhinnad

dramaatiliselt. Maisi hind kasvas 74%, nisu hind 84%, suhkur 77%, õli ja rasvained 57%, samal ajal tõusis ka toornafta hind oluliselt, olles 2010. aasta juulis 75\$ barrelist, sama aasta detsembris juba 91\$ barrelist ning 2011. aasta märtsis 107\$ barrelist.

Joffe (2011) toob veel välja, et ühtlasi oli 2011. aastal Tuneesias keskmine töötuse määr 14% ning 7,4% rahvastikust elas allpool vaesuspiiri. GINI indeks oli 2005. aastal kõigest 40,0 ning 10% riigi rikkamaist elanikkonnast kontrollis 31,5% riigi varadest. Neid põhjuseid saab käsitleda Tuneesia puhul indikaatoritena, mis tingisid rahva rahutused ning protestilaine kehtiva poliitilise süsteemi vastu.

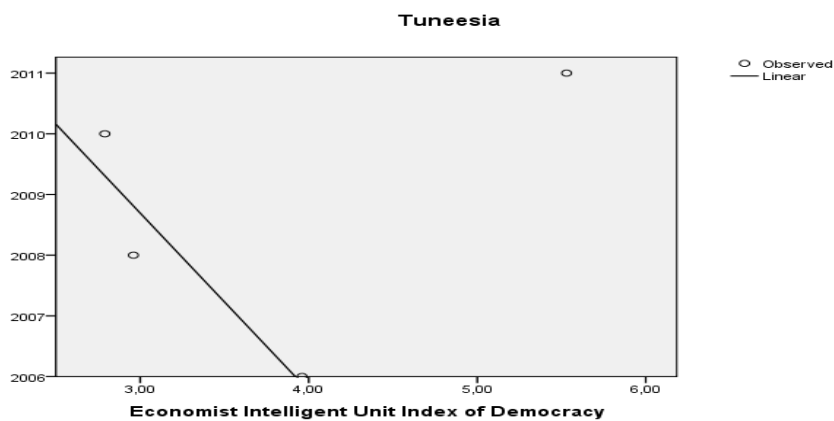
Vaadates töös kasutatavaid majanduse indikaatoreid korrelatsioonis EIU ning FH indeksitega, siis, nagu ka eelnevalt kirjeldatud, Tuneesia puhul need poliitilise korra muutuse indikaatoriteks ei ole. Seda tõestab ka korrelatsioonitabel, mis näitab, et mitte ühegi majanduse indikaatori ning EIU ja FH indeksi vahel korrelatsiooni ei eksisteeri.

Küll aga on antud juhul oluline tõdeda, et olgugi töös kasutatavad makromajanduse indikaatorid poliitilist olukorda väidetavalt ei mõjuta, peitus Tuneesia ülestõusude taga teised põhjused, millest osa olid ka majanduslikud, aga mitte seotud antus töös kasutatavate majanduse indikaatoritega.

		Intelligent Unit Index of Democracy	House Index of Freedom
Tuneesia	Pearson Correlation	,337	,827
	Sig. (2-tailed)	,663	,173
	N	4	4
General Government Gross Debt (% GDP)	Pearson Correlation	-,274	-,903
	Sig. (2-tailed)	,726	,097
	N	4	4
GDP Real Growth (%)	Pearson Correlation	,963	-,918
	Sig. (2-tailed)	,174	,260
	N	3	3
Economist Intelligent Unit Index of Democracy	Pearson Correlation	1	-,080
	Sig. (2-tailed)		,920
	N	4	4
Domestic Credit Provided by Banking Sector (% GDP)	Pearson Correlation	-,736	,638
	Sig. (2-tailed)	,474	,559
	N	3	3
Current Account (% GDP)	Pearson Correlation	,983	-,950
	Sig. (2-tailed)	,116	,202
	N	3	3
Inflation (% CPI)	Pearson Correlation	-,560	,666
	Sig. (2-tailed)	,622	,536
	N	3	3
Private Capital Flows (% GDP)	Pearson Correlation	,958	-,911
	Sig. (2-tailed)	,185	,271
	N	3	3
Freedom House Index of Freedom	Pearson Correlation	-,080	1
	Sig. (2-tailed)	,920	
	N	4	4

Korrelatsioonitabel 6. Tuneesia

Nagu korrelatsioonitabelist 6 ka näha, korrelatsioon majanduse indikaatorite ning EIU ja FH indeksite vahel ei eksisteeri, nagu ka eelnevalt kirjeldatud. Ning ükski korrelatsioonikordaja ei ole ka piisavalt väike, et oleks võimalik rääkida indikaatori ning indeksi omavahelisest suhestumisest sellisel määral, nii et korrelatsioon oleks lähedal tekkima.

Graafik 6. Tuneesia EIU Index of Democracy indeks aastatel 2006 – 2011

Graafikul 6 on välja toodud Tuneesia EIU indeksi muutumine alates 2006. aastast kuni 2011. aastani. Kuna korrelatsiooni ühegi majanduse indikaatori ning EIU ja FH indeksite vahel ei eksisteerinud, on graafik 6 illustreeriva eesmärgiga, näitamaks, et tõus EIU tabelis on olnud siiski märkimisväärne, olenemata korrelatsioonide puudumisest.

Analüütilise osa järeldused

Olles vaadanud käesolevas töös kolme näitepiirkonda, eesmärgiga püüda läbi korrelatsioonianalüüsi ning lineaarse regressioonianalüüsi leida kuue makromajanduse indikaatori ning Economist Intelligent Uniti Index of Democracy ja Freedom House Index of Freedom vahel seoseid, et hinnata majanduskriiside mõju poliitilisele korrale, saab järeldada, et kahes näitepiirkonnas, Lääne – Euroopa omas (mis sisaldas endas riike Kreeka, Hispaania ning Iirimaa) ja Ladina – Ameerika näitepiirkonnas (mis koosnes Brasiilia näitest) ei oma majanduse indikaatorite muutumine majanduskriisi suunal mõju poliitilisele korrale.

Majanduse indikaatorid, mida töös kasutatakse, on loodud majanduskriiside ennustamiseks ning näitamaks, kas majanduskriis kui selline riigis eksisteerib. Economist Intelligent ja Freedom House indeksid hindavad riikides demokraatia olemust Economist Intelligent Uniti puhul ja vabaduse olemust ja selle olukorda Freedom House indeksi puhul. Olgugi et majanduse indikaatorite järgi Lääne – Euroopa näitepiirkonna riikides eksisteerib majanduskriis, ei ole EIU ning FH indekse muutumine korrelatsioonis majanduse indikaatorite muutmiselega, seega saab ümber lükata alternatiivse hüpoteesi, et majanduskriisid omavad otsest ning tugevat mõju riikide poliitilistele režiimidele. Seda ka seetõttu, et korrelatsioon eksisteeris vaid Iirimaa ning Kreeka puhul ja sedagi vaid ühe majanduse indikaatori ning EIU ja FH indeksi muutmise vahel. Hispaania puhul sellist seost ei esinenud.

Ka Ladina – Ameerika näitepiirkonna riigi, Brasiilia puhul ei eksisteerinud majanduse indikaatorite ning EIU ja FH indekse vahel korrelatsiooni. Seega ka seal ei saa pea paika hüpotees, et majanduskriisid omavad mõju poliitilisele korrale.

Kolmas töös kasutatav näitepiirkond, Lähis – Ida näitepiirkonna puhul on olukord keerulisem. Liibüa puhul, nagu Kreeka ja Iirimaa puhul, eksisteeris ka vaid seos ühe majanduse indikaatori ning EIU indeksi vahel. FH indeks jäi muutumatuks. Olgugi et Liibüas muutus poliitiline kord Araabia Kevade sündmuste tagajärjel, on selle põhjused siiski natukene muud kui majanduskriis, mis demokraatlike poliitiliste süsteemide puhul puudutab otseselt kõiki reaalmajanduses tegutsevaid liikmeid, antud juhul peamiselt riigi tööealisi kodanikke. Majanduskriis küll avaldas mõju Liibüa riigile seoses toornafta hinna langusega, mis tõi kaasa rahvale väiskemad riigipoolsed toetused, suurenes tööpuudus ning riigi arengutase oli madal, need on peamised põhjused, miks Liibüas rahvas hakkas poliitilise süsteemi vastu mässama.

Tuneesia puhul on olukord praktiliselt sama, mis Liibüas, ükski majanduse indikaator ei suhestunud EIU ning FH indeksi muutumisega, eega korrealsiooni ei eksisteeri ning lähtuvalt statistikast, majanduskriis ei omandanud mõju poliitilisele korrale. Ometigi sai Araabia Kevad alguse koos Egiptusega Tuneesiast. Ja ka sealsed põhjused olid sarnased Liibüale. Tulud riigis olid ebaühtlaselt jaotunud, tööpuudus oli kõrge ning üldine elatustase riigis madal, samuti puudutas Tuneesiat, nagu ka Liibüat, kõrge toiduhindade tõus ning kõrge inflatsioon. Kuna Ben Ali üritas enda autoritaarset režiimi moderniseerida, lubades inimestele mingil määral tsiviilühiskonnas tuntud ühendusi, sai võimalikuks inimestel suhtlemine ja kogunemine, mis viis selleni, et inimesed hakkasid režiimis kahtlema ja see tõi kaasa rahva ülestõusi poliitilise režiimi vastu.

Kokkuvõtvalt saab väita, et töö alguses püstitatud kahest nullhüpoteesist ning alternatiivsest hüpoteesist, saab ümber lükata alternatiivse, kuna korrelatsioon ning seega seosed majanduse indikaatorite ning EIU ja FH indeksite vahel eksisteerisid liiga vähestel juhtudel või üldse mitte. Küll aga oli näha Lähis – Ida näitepiirkondade puhul, et muud majanduslikud põhjused riigis võivad edasi viia riigi poliitilise süsteemi või korra muutumiseni. Sarnane situatsioon võib juhtuda ka Euroopa näitepiirkonna riikide Hispaania ja Kreeka puhul, mida kimbutavad rahva rahulolematuse, kõrge tööpuudus ning jätkuv finantsturgude usaldamatus riigi valitsuste vastu endi probleemidega toime tulla.

Võrreldes omavahel kolme töös näitena kasutatud näitepiirkonda ning nende riike, on võimalik välja tuua kollektiivsed järeldused ning luua nende põhjal loogika, mille põhjal saab kirjeldada neid parameetreid, mis tingivad erinevate riikide vahel sarnaseid suundumusi seoses majanduskriiside ning poliitiliste süsteemide vahel.

Analüüsi järelduste põhjal saab kolme näitepiirkonna riigid jaotada kolme suuremasse rühma, millest esimesse kuuluvad siinkohal Lähis – Ida näitepiirkonna riigid Liibüa ning Tuneesia. Seda tulenevalt nende sarnasest ajaloolisest taustast, mis hõlmab nii ühist kultuurist tausta ennem 20. sajandit, aga ka Euroopa koloniaalmaaks olemist ning hilisemalt autokraatlikuks olemist, mis tingis ka sarnase, majandusliku suletuse olukorra kahele riigile.

Olles analüüsinud läbi Liibüa ja Tuneesia majanduse indikaatorite mõju riikide demokraatiatele lähtuvalt EIU ja FH indeksitest, saab luua loogika, et selliste majanduse indikaatorite suur muutus, mis tingiks tavapärasel avatud majanduses ning demokraatlikus riigis muutuse poliitilisele korrale, eelkõige demokraatiale, ei oma mõju

Tuneesia ning Liibüa poliitilisele korrale. Muutused nendes riikides tulenesid muudest põhjustest, mis lõppkokkuvõttes olid ka paljuski majanduslikud, aga ei kattunud majanduse indikaatoritega, mida kasutati antud töös. Indeksid mõlema riigi näitel muutusid küll oluliselt (EIU indeks), aga seda tulenevalt mõlemas riigis toimunud suurte sotsiaalsete muutuste tulemsuena, mis võis olla ka peamiseks Araabia Kevade tekkepõhjuseks, mille käigus kukutati riikides endine, diktatuurlik kord ja mis peaks asenduma demokraatliku riigikorraga. Nende sündmuste taga oli küll osati halb majanduslik olukord riigis, aga põhjuseid oli ka teisigi, nagu kirjeldatud analüütilises osas.

Teiseks suureks grupiks saab kahe Euroopa näitepiirkonna riigi, Hispaania ja Kreeka koondamine ühte gruppi, mida saaks koondada kui Lõuna – Euroopa näiteriigid. Hispaania ning Kreeka on ühise ajaloolise taustaga 20. sajandi vältel, mis tingib sarnasused poliitilises süsteemis, antud juhul demokraatias ning sellest tulenevalt ka sarnasusi riikide majanduses. Nii Kreeka kui ka Hispaania puhul omas ühe majanduse indikaatori muutus negatiivset mõju EIU indeksile. Seega saaks luua erinevalt Tuneesiast ning Liibuast loogika, et majanduse indikaatorite muutumine, tulenevalt ajaloolisest taustast Lõuna – Euroopa riikides, mis on tinginud riigis vaid mõnikümmend aastat demokraatiat, mõjutab negatiivselt riikide demokraatiat lähtuvalt EIU indeksist.

Kolmandasse gruppi saab koondada kaks alles jäänud riiki, Brasiilia ning Iirimaa. Iirimaa näol on tegemist tugevalt 2008. aastal alanud majanduskriisis mõjutatud saanud Euroopa Liidu riigiga ning Brasiilia näol on tegemist majanduskriisist võrrelduna näiteks EL-iga, mitte samal määral mõjutatud riigiga. Mõlema riigi puhul majanduse indikaatorite muutus mõjusid demokraatiale kui poliitilisele süsteemile ei omanud, seda nii EIU kui ka FH indeksitest lähtuvalt. Indeksid küll muutusid negatiivsemateks (EIU indeks), aga mitte piisavalt, et kujuneks välja korrelatsioon majanduse indikaatorite ning demokraatiat hindavate indeksite vahel. Otseseid põhjuseid, miks muutusi ei toimunud, on väga raske seletada, kuna Brasiilia demokraatlik ning majanduslik ajalugu on küllaltki sarnane Kreekale ja Hispaaniale, vähem sarnane aga Iirimaale. Tulemused võivad peituda inimeste meelsuses või nende üldisemates väärtustes, mida elus hinnatakse, see aga ei olnud käesoleva töö eesmärk, teisalt annab see ainet edasiseks uurimiseks, kaasates sellesse Brasiilia ning Iirimaaga sarnaseid riike.

Analüüsid ka Reuschemeyer *et al.* (1992) uurimust ning Przeworski (1995) uurimust, mis olid kahtlevad seisukohtadel, et milline saatus tabab demokratiseerumise osas Ladina – Ameerika riike ning ka Ida – Euroopa riike, saab autori arvates järeltada ning üles ehitada loogika või mustri, et kui on riikides toimunud üleminek demokraatiale ning seda toetab laialdaselt riigi kodanikkond, jääb demokraatia tekkima. Algne demokraatiale üleminek on ilmselt raskendatud ning mingiks ajaks võib kehtima jääda ka osaline demokraatia, nagu Reuschemeyer *et al.* poolt öeldi Kreeka, Hispaania ning Portugali kohta, aga kui see süsteem osutub stabiilseks, toimub edasine siire demokratiseerumise suunas. Rueschemeyer *et al.* (1992) väidavad, et antud protsess peab käima kooskõlas riigi majanduse viimisega kapitalismi suunas, sest demokraatia peab olema meede kapitalismi muutmiseks ning kapitalism liigutab varasid ühelt võimul olnud klassilt teise mitmete väiksemate klasside.

Autor ütleks, et demokraatia võiks olla ka meede kapitalismi kohandamiseks ning need kaks süsteemi saavad eksisteerida kooskõlas ning ühe süsteemi kaldumine liialdaselt kõrvale hakkab kahjustama ka teist süsteemi. Seega kui Liibüas ning Tuneesias jätkub rahva poolehoid demokratiseerumise suunas ning valitsuse institutsioonid seda toetavad ja ka muudavad riigi majandust rohkem kapitalistlikumaks, toimub autori arvates nendes riikides ilmselt siire demokraatlikuks ühiskonnaks tervikuna.

Riikides, kus demokraatia on juba kehtinud 20 aastat või enam, nende alla käivad teised näitepiirkondade riigid, nendes on väga ebatõenäoline, nagu lähtub ka Analüütilisest peatükist, et majanduskriisid või majanduse kerge muutumine (mis hetkeolukorras tuleneb peamiselt Euroopa Liidu nõuetest Hispaania ning Kreeka majanduste reformimistele) tooks kaasa väga suure demokraatiast kaugenemise, pigem annab see võimaluse poliitilise võimu vahetumiseks. Reuschemeyer *et al.* (1992) ja Przeworski (1995) uurimuse põhjal ennustaks autor, et nii Ladina – Ameerika näiteriigis Brasiilias, kui ka Euroopa Liidu majanduskriisis vaevlevate riikide, Hispaania, Iirimaa ja Kreeka puhul ei toimu samuti poliitilise režiimi suurt muutust tänu majanduskriisi(de)le.

Kokkuvõte

Käesolevas uurimuses käsitleti kolmest näitepiirkonnast – Euroopa, Ladina – Ameerika ning Lähis – Ida, kokku kuute näiteriiki. Ajaline periood oli piiritletud aastatega 2006 – 2011. Vaadeldi lähtuvalt kolmest majanduskriiside indikaatoreid kirjeldava uurimuse tulemustest ning Economist Intelligent Uniti ja Freedom House demokraatia ja vabaduse indeksitest loodud korrelatsioone, et leida seoseid majanduskriiside ning nende mõjust demokraatia olukorrale riikides ning poliitilisele süsteemile üldisemalt. Sissejuhatuses püstitatud hüpotees ning eeldatav oodatud tulemus, et makromajanduse indikaatorite muutumisest negatiivsemateks, ehk riigi langemine majanduskriisi, ei ole põhjuseks riigis poliitilise korra, täpsemalt demokraatia muundumisele negatiivses suunas. Ehk siis majanduskriis ei mõjuta demokraatlikku poliitilist korda näitepiirkondade baasil negatiivselt, küll aga positiivselt, seda tulenevalt Liibüa ja Tuneesia näitel. Käesoleva uurimuse lõppjärgeldus seega on, et riikides, milles on demokraatia kehtinud poliitilise süsteemina, ei ole kas üldse või mitte märkimisväärselt mõjutatud majanduskriisidest riigis.

Töös välja toodud uurimisprobleem on ka tänapäeval väga relevantne, kuna kõik näiteriigid Euroopa Liidust, Iirimaa, Hispaania ning Kreeka on kas vähem või rohkem majanduskriisis. Kreekas põrusid ka 2012. aasta mai parlamendivalimistel senised suurimad erakonnad ning tõusnud on rahva meelestatud paremäärmuslike erakondade vastu ja toimuda võivad uued parlamendivalimised. Hispaanias püüab valitsus läbi suruda suuri kärpeid riigi finantssüsteemi stabiilsena hoidmisel.

Tuneesia ning Liibüa puhul aga toimub ilmselt siire demokraatlikuma ja kapitalistlikuma ühiskonna suunas kui riigis suudetakse tagada stabiilne poliitiline kord ning demokraatlike institutsioonide ja riigikorra loomise juures saadakse täiendavat abi ka Läänemaailmalt.

Antud töö annab võimaluse koostada edasisis uurimusi käesoleva metodoloogia baasil, et otsida võimalikke seosed majanduskriiside ning demokraatia ja poliitilise süsteemi omavahelisest suhtest. Kuna uurimus käsitles väikest hulka riike, mis küll geograafilise tausta ning ka poliitilise tausta ja ajaloo poolest olid suhtelised ning kohati ka väga erinevad, on majanduskriise ennustavad indikaatorid kehtivad iga riigi majanduses ja kehtivad samadel põhimõtetel iga riigi majanduses. Nagu on ka saada pea iga riigi kohta maailmas Economist Intelligent Uniti ja Freedom House andmeid võimalik uurimuseks hankidaja ka need andmed on iga riigi puhul loodud samade

kriteeriumite ja sama metodoloogiat kasutades. Seega ei ole võimalust, et erinevaid riike ei saa antud uurimuse baasil edasi uurida. Uurimus annab ka võimaluse uurida riikides toimuvaid sotsiaalseid muutusi ning leida seoseid majanduskriiside indikaatoritest kaugemal, nagu tuli välja juba käesoleva töö Lähis – Ida näitepiirkonna puhul.

Kasutatud kirjandus

1. Barrell, Ray; Davis, E.Philip, Karim, Dilruba; Liadze Iana (2010), „Bank regulation, property prices and early warning systems for banking crises in OECD countries.“ *Journal of Banking & Financ*, 34, 2255 – 2264.
2. Davis, E.Philip; Karim, Dilruba (2008), „Comparing early warning systems for banking crises.“ *Journal of Financial Stability*, 4, 89 – 120.
3. e24 *Hüvasti, Euroopa demokraatia*. <http://www.e24.ee/630904/huvasti-euroopa-demokraatia/> (09.05.2012).
4. Economist Intelligent Unit *Democracy index 2010 Democracy in retreat A report from the Economist Intelligent Unit*. <http://www.eiu.com/> (09.05.2012).
5. Economist Intelligent Unit *Democracy index 2011 Democracy under stress A report from the Economist Intelligent Unit*. <http://www.eiu.com/> (09.05.2012).
6. Economist Intelligent Unit *The Economist Intelligence Unit's Index of Democracy*. 2008. <http://www.eiu.com/> (09.05.2012).
7. Economist Intelligent Unit *The Economist Intelligence Unit's index of democracy*. <http://www.eiu.com/> (09.05.2012).
8. Economist Intelligent Unit *Whitepaper Handler EIU 2011*. <http://www.eiu.com/> (09.05.2012).
9. Eurostat *Unemployment statistics*. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Unemployment_statistics (09.05.2012).
10. Eurostat *Youth unemployment rates, 2008-2011Q3,(%)*. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Youth_unemployment_rates,_2008-2011Q3,_%28%25%29.png&filetimestamp=20120127135533 (09.05.2012).
11. Frankel, Jeffrey; Saravelos, George (2011), „Can leading indicators assess country vulnerability? Evidence from the 2008-9 global financial crisis.“ *Journal of International Economics*, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022199611001735> (09.05.2012).

12. Freedom House *FIW All Scores, Countries, 1973-2012 (FINAL)*.
<http://www.freedomhouse.org/report-types/freedom-world> (09.05.2012)
13. Gasiorowski, Mark J. (1995), „Economic Crisis and Political Regime Change: An Event History Analysis.“ *American Political Science Review*, 89(4), 882 – 897.
14. Graham, Carol; Sandip, Sukhtankar (2003), „Economic Crisis, Markets, and Democracy in Latin America.“ *Brookings Review*, 21(2), 36 – 40.
15. Görmüs, Sakir; Kabasakal, Ali (2010), „Are Economic Crises and Government Changes Related? A Descriptive Statistics Analysis.“ *World Engineering of Science, Engineering and Technology*, 67, 223 – 228.
16. Human Development *Human Development report 2010 20th Anniversary Edition*. <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2010/> (09.05.2012).
17. Human Rights Watch *Tunisia: Elections is an Atmosphere of Repression*.
<http://www.hrw.org/en/news/2009/10/23/tunisia-elections-atmosphere-repression> (09.05.2012).
18. IMF *World Economic Outlook Database, April 2012*.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/index.aspx>
(09.05.2012).
19. IMF *World Economic Outlook, October 2010*.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/02/index.htm> (09.05.2012).
20. Joffe, George (2011), „The Arab Spring in North Africa: origins and prospects.“ *The Journal of North African Studies*, 16(4), 507 – 532.
21. Kaminsky, Graciela; Lizondo, Saul; Reinhart, Carmen M. (1998), „Leading Indicators of Currency Crises.“ *IMF Staff Papers*, 45(1), 1 – 48.
22. MSNBC *Support for Irish government falls ahead of EU treaty referendum*.
<http://www.msnbc.msn.com/id/47113143/ns/business/t/support-irish-government-falls-ahead-eu-treaty-referendum/#.T6peXsVF8g> (09.05.2012).
23. Pepinsky, Thomas B. (2011), „The Global Economic Crisis and the Politics of Non-Transitions.“ *Department of Government Cornell University*.
24. Portoso, Giovanni; Farina, Antonio, „Some statistical indicators of financial crisis: Evaluation of the capability to issue early warnings.“ *SISmagazine*,
<http://www.sis-statistica.it/files/pdf/atti/RSMi0602p537-540.pdf>
(09.05.2012).

25. Przeworski, Adam (1995), „Democracy and the market.“ *Cambridge: Cambridge University Press.*
26. Reuters *Libya's jobless rate at 20.7 percent: report.*
<http://af.reuters.com/article/investingNews/idAFJJOE52106820090302>
(09.05.2012).
27. Rueschemeyer, Dietrich; Stephens, Huber, Evelyne; Stephens, John D. (1992), „Capitalist Development and Democracy.“ *Chicago: University of Chicago Press.*
28. Time *Dispatch from Libya: Why Benghazi Rebelled.*
<http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2056521,00.html>
(09.05.2012).
29. Trading Economics *Net Trade In Goods (BoP; US Dollar) in Libya.*
<http://www.tradingeconomics.com/libya/net-trade-in-goods-bop-us-dollar-wb-data.html> (09.05.2012).

The Impact of Economic Crisis on Political Regimes

Raul Parts

Summary

The role of this paper was to study the effects of economic crisis on political regimes. The subject is actual, since the European Union and the world in a whole has suffered from an economic crisis since the last crisis broke out in the fall of 2008. But the new centre for the crisis seems to be the European Union, since EU members like Greece, Ireland and Spain have already needed or might need international loans to help them serve their loans and the public sector. But the countries governments also need to reform the economy of the countries in order to get the loans. The reforms have caused a great deal of dissatisfaction within the citizens of those countries. There have been riots and protests and the leading parties have lost support to more left-wing and in some cases to right-wing parties. This raises a question, whether the economic crisis can affect the political regimes.

In order to study the possible effects, there are six countries (Greece, Spain, Ireland, Brazil, Tunisia, Libya) divided in to three regions. The economic crisis are measured with six different Early Warning Indicators. The aspect of democracy is measured with Economist Intelligent Unit's Index of Democracy and with Freedom House's Freedom in the World Index. Statistical analysis is done in order to study and measure the effects of economic crisis on political regimes. Five earlier studies of the same topic have also been taken into account.

The final result of the paper is, that the economic crisis in countries, that have had democracy as a political regime twenty years or more, will not cause a separation from democracy, but it can give the citizens the option to vote for a different government with a bit different views (the case with Greece). Regarding the Middle – East, the causes of the Arab Spring were in some cases economical, but there were also several other reasons why the prior political system collapsed. When the new governments of those countries are willing to extend for democracy and when they will get help from outside, the author believes, that democracy will be possible in the Middle – East, since the circumstances are comparable with Greece, Spain and Brazil about twenty five to thirty years ago.

The paper gives a base for future studies of these kinds and when monitoring the situation in the Middle – East, it can be ascertain, whether democracy will endure.